

พระกิริमानนทสูตร

พระกิริยานนทสูตร

หนังสือดีอันดับที่ ๒๖

ISBN : 974-94946-2-8

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : พุทธจิกายน ๒๕๕๙ : ๕,๕๐๐ เล่ม

รูปเล่ม, เพลา, พิมพ์ : ก้อนเมฆแอนดักชันกรุป
โทร. ๐๒-๔๔๖๓๗๒๒, ๐๘-๙๑๐๓-๓๖๕๐

วาดภาพประกอบ, ปก : ชัยวัฒน์ สุวัฒน์รัตน์

จัดพิมพ์โดยชมรมกัลยาณธรรม

: ๑๐๐ ถ.ประโคนชัย ต.ปากน้ำ อ.เมือง
จ.สมุทรปราการ โทร. ๐๒-๗๐๒๗๓๕๓
และ ๐๒-๗๐๒๙๖๒๔ โทรสาร. ๐๒-๗๐๒๗๓๕๓

หรือ ชมรมกัลยาณธรรม : ๘๙/๖-๗ ซอยศึกษาวิทยา ถ.สาทรเหนือ
สีลม บางรัก กทม. โทร. ๐๒-๖๓๕๓๙๙๑-๒
และ ๐๒-๖๓๕๓๙๙๘ โทรสาร. ๐๒-๒๖๖๓๘๐๗

สัพพทัง อัมมทัง ฌินาติ

การให้ธรรมะเป็นทาน ย่อมชนะการให้กำจับทอง

www.kanlayanatam.com

คำนำจากชมรมกัลยาณธรรม

หนังสือพระศิริमानนทสูตร ฉบับเดิมได้รับจากพันโท
ธนกร เพ็ญฟุ้ง กัลยาณมิตรจากสถานีวิทยุกองทัพบกผู้หิบบ
ยีนสิ่งดี ๆ ให้ข้าพเจ้าเสมอมา เมื่ออ่านแล้วเห็นว่ามีคุณค่าทาง
ปัญญาอย่างยิ่ง สำหรับผู้ที่แสวงหาทางพ้นทุกข์ เพราะเป็น
พุทธดำรัสที่พระอานนท์จดจำมาแล้วให้พระมหากัสสปะและใน
ที่ประชุมพระอรหันต์ฟัง เมื่อครั้งปฐมสังคายนา หลายแง่
หลายมุมเป็นสิ่งที่สวณกระแสกับความคิดของปุถุชนยากที่จะรู้
เห็นได้เอง พระสูตรนี้จึงเป็นเสมือนยาขนานเอก ซึ่งสามารถ
ทำให้พระศิริमानนท ซึ่งอาพาธหนักฟังพระอานนท์เล่าแล้ว
โยนิโสมนสิการ เกิดดวงตาเห็นธรรม จนบรรลุอรหัตตผลได้
ทันที

พระสูตรอาจจะเป็นยาขมสำหรับนักอ่านสมัครเล่น คณะ
ผู้จัดทำจึงได้ปรับปรุงเล่มจัดภาพประกอบ ให้นำอ่านขึ้น ขอขอบ
คุณคุณชวิน ยงยุทธ ที่ช่วยเป็นธุระให้ด้วยศรัทธา และขอให้
อานิสงส์แห่งธรรมทานอันสูงส่งนี้จงยังให้สรรพสัตว์ทั้งปวงได้
พ้นทุกข์ มีปัญญาเห็นแจ้งสู่ฝั่งอันเกษมคือความดับและเย็น ทุก
ท่าน เทอญ

คณะผู้จัดทำ

๒๗ ตุลาคม ๒๕๔๙

สารบัญ

หน้า

คำนำ

พระศิวมานนาทสูตร ๗

รูปสัณเฑาะ นามสัณเฑาะ ๑๑

อาสุภานุสสติกรรมฐาน ๑๕

วิธึเขรียุสสุภากรรมฐาน ๒๑

เมื่องพระนิพพาน ๒๗

ครูที่ ๓๕

รู้จักสุข - รู้จักทุกข์ ๔๑

คนหลง ๔๕

ปลั่อบวาง ๕๓

วางสุข - วางทุกข ๕๙

จิตกับตัณหา ๖๓

ผู้ร้มาภ ถือตัว ไกลพระนิพพาน ๗๑

ตัณญ ตัณบาป ๘๓

ทศพลญาณ ๑๐ ประการ ๙๓

ดับกิเลสทั้งห้า ๑๐๕

บรรลอรหัตตผล ๑๑๕

รายงานผู้มีจิตศรัทธาร่วมเผยแผ่ธรรมทาง ๑๑๘

ผลงานเล่มอื่น ๆ ของขัณมรภักตยาณธรรม ๑๒๒

พุทธภาษิต ๑๒๓

กถาบท

ศิริमानนทสูตร นับเป็นยอดพระสูตร ๆ หนึ่งที่มี
สารัตถะสำหรับมนุษย์ผู้มีสังขารไม่เที่ยง ต้องทนทุกข์ต่อโรค
ภัยไข้เจ็บที่คอยเบียดเบียนไม่ช่วงใดก็ช่วงหนึ่งของชีวิตพระพุทธ
องค์ตรัสพระสูตรนี้ แก่พระอานนท์เพื่อนำไปแสดงแก่พระคิ
ริมานนท์ ซึ่งกำลังอาพาธหนักจนไม่สามารถมาเฝ้าพระพุทธเจ้าได้
พระศิริमानนท์จึงขอให้พระอานนท์ช่วยกราบบังคมทูลให้
พระพุทธเจ้าทรงทราบ เพื่อทรงพระกรุณาสงเคราะห์ให้
ทุกขเวทนาเจ็บปวดซึ่งเบียดเบียนอยู่ให้ระงับอันตรธานหายเกิด
พระพุทธเจ้าทรงเมตตาแสดงสัญญา ๒ ประการ คือ รูปสัญญา
นามสัญญา และอื่น ๆ เมื่อพระศิริमानนท์กำหนดตามพระ
ธรรมเทศนา ก็ได้บรรลุพระอรหัตผล ในขณะที่วางธุระในรูป
นาม โรคภัยของพระศิริमानนท์ที่เจ็บปวด เวทณาก็อันตรธาน
หายในขณะนั้น

๖/ฉบบเคฤ

เอวมเม สุตํ เอกํ สมยํ ภควา สวตถึยํ
วิหรติ เขตวเน อนาถปิณฑิกสฺส อารามे ตตรโฆ
อายสฺมา คิริมานนุโธ อาพาธโก โหติติ.

บัดนี้จะแสดงพระสูตรอันหนึ่ง อันโบราณอาจารย์
เจ้ากล่าวไว้ว่า **คิริมานนทสูตร** ได้อ้างเนื้อความแต่ครั้ง
ปฐมสังคายนา พระมหาสังคาคหเถรเจ้าทั้งหลาย ๕๐๐
องค์เปิดโอกาสไว้ให้พระอานนทองค์หนึ่ง ได้เข้ามาสู่ที่

ประชุมพร้อมกันแล้ว คอยพระอานนท์องค์เดียวกำลัง เจริญสมาธิปัสสนาอยู่ ยังไม่ได้สำเร็จพระอรหัตต์ ครั้น พระอานนท์เถรเจ้าได้สำเร็จพระอรหัตต์แล้ว ก็เข้า จตุตถฌาน เอาปฐวิกสิณเป็นอารมณ์ไปปรากฏบน อาสนะท่ามกลางสงฆ์ ให้พระสงฆ์สิ้นความสงสัยใน อรหัตตคุณ ที่ถ้าสัตว์บัณฑิตค้นหา ปฏิญาณตนในอเสข ภูมิ ด้วยประการฉะนี้แล้ว พระมหาสังคาหเถรเจ้าทั้งหลายมีพระมหากัสสปะเป็นประธานจึงได้อาราธนาเชื้อ เชิญให้พระอานนท์ ขึ้นนั่งเหนือธรรมมาสน์ แสดงสุด ตันตปิฎก ยกคิริमानนทสูตรนี้ขึ้นเป็นหัวข้อ พระมหา กัสสปเถรเจ้าจึงถามพระอานนท์ว่า

อานนท ดูกรอานนท์ พระสูตรอันชื่อว่าคิริ มาณนทสูตรนั้น พระพุทธเจ้าแสดงแก่บุคคลผู้ใด และ ตรัสเทศนา ณ ที่ไหน ปรารรภอะไรให้เป็นเหตุจึงได้ตรัส เทศนา มีวิธีการพิสดารอย่างไร ขอให้พระอานนท์เจ้า จงแสดงต่อไปในกาลบัดนี้

อถ โข อายสุมา อานนโท ลำดับนี้พระอานนท เถรเจ้า ผู้นั่งอยู่บนธรรมมาสน์ ได้โอกาสแต่พระสงฆ์แล้ว จึงวิสัชนาพระสูตรนี้ มีคำปฏิญาณในเบื้องต้นว่า **เอวมเม สุตํ** ดังนี้ ข้าพเจ้าผู้ชื่อว่าอานนท์ หากได้สดับมาแต่พระ อบแก้ว กล่าวคือพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้า มีใจความว่า

เอก สมัย สมัยกาลคาบหนึ่ง พระผู้มีพระภาค
สัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จสำราญพระอิริยาบถอยู่ ณ พระ
เชตวันวิหาร อันเป็นอารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี
สร้างถวาย ใกล้กรุงสาวัตถี ในกาลนั้นพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าชื่อน
ว่าศิริมานนทเถระผู้มีอายุ **อาพาธโก** เกิดอาพาธหนัก
เหลือกำลังที่จะอดกลั้น พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าจึงให้เชิญข้าพเจ้า
เข้าไปยังสำนักของตน แล้วจึงกล่าวว่า **อานนท** ดูกร
อานนท ข้าพเจ้าผู้ชื่อว่าศิริมานนทนี้ บังเกิดอาพาธหนัก
เหลือกำลังที่จะอดกลั้น ไม่สามารถจะไปเฝ้าพระผู้มี
พระภาคเจ้าได้ขอนิมนต์ท่านอานนทนำเอาอาการ
อาพาธอันร้ายแรงของข้าพเจ้า ไปกราบทูลให้สมเด็จพระ
ผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบ เพื่อทรงพระมหากรุณา
สงเคราะห์ให้ทุกขเวทนาเจ็บปวด ซึ่งเบียดเบียนอยู่ใน
ร่างกายของข้าพเจ้านี้ ระงับอันตรายหายเถิด

ข้าพเจ้ารับเถรวาทีแล้ว ก็เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระ
ภาคเจ้า กราบทูลอาการอาพาธและทุกขเวทนาตามคำ
สั่งของพระศิริมานนทให้ทรงทราบทุกประการ **อถ ไซ** ใน
กาลครั้งนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อได้ทรง
ทราบอาการของพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าศิริมานนท แล้วจึงตรัสแก่
ข้า ๗ ว่า**อานนท** ดูกรอานนท ท่านจงกลับคืนไปสู่สำนัก
ของท่านศิริมานนทโดยเร็ว และพระองค์ตรัสต่อไปว่า

รูปสันญา นามสันญา

‘หากว่าจิตเจตสิกเป็นเราหรือเป็นของของเรา
เราก็ฉกบังคับได้ตามประสงค์ว่า จิตของเราเองเป็นอย่างนี้
จงเป็นอย่างนั้น จงสุขสำราญทุกเผื่ออย่าทุกข์อย่าร้อนเลย
ตั้งนี้ก็จะพึงได้ตามปรารถนา นี่หาเป็นเช่นนั้นไม่’

วิสุทธิจิตเต อานนท ทว สณฺญา สุตฺวา โส อาพาโธ ฐานโส ปฏฺิปสฺสมภะยุย ดังนี้

ดูกรอานนท์เมื่อท่านไปถึงสำนักพระภิรมานนท
แล้ว ท่านจงบอกสัญญา ๒ ประการ คือ รูปสัญญา ๑
นามสัญญา ๑ คือว่ารูปร่างกายตัวตนทั้งสิ้นก็ดี คือนาม
ได้แก่จิตเจตสิกทั้งหลายก็ดี ให้ปลงธุระเสีย อย่าถือว่า
รูปร่างกายจิตเจตสิกเป็นตัวตนและอย่าเข้าใจว่าเป็น
ของของตน ทุกสิ่งทุกอย่างความจริงเป็นของภายนอก
สิ้นทั้งนั้น

ดูกรอานนท์ ถ้าหากว่ารูปร่างกายเป็นตัวตนเรา
แท้ เมื่อล่วงสู่ความแก่เฒ่าชรา ตาฝ้า หูหนวก เนื้อหนัง
เหี่ยวแห้ง ฟังโยกคลอนเจ็บปวดเหล่านั้น เราก็จักบังคับ
ได้ตามประสงค์ ว่าอย่าเป็นอย่างนั้นอย่าเป็นอย่างนี้ นี่
เราบังคับไม่ได้ตามประสงค์ เขาจะเจ็บจะไข้ จะแก่ จะ
ตาย เขาก็เป็นไปตามหน้าที่ของเขา เราหมดอำนาจที่จะ
บังคับบัญชาได้ เมื่อตาย เราจะพาเอาไปสักสิ่งสักอันก็
ไม่ได้ ถ้าเป็นตัวตนของเราแล้ว เราก็คงจะพาเอาไปได้
ตามความปรารถนา

ดูกรอาณนที ถึงจิตเจตสิกก็ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่ของของตน หากว่าจิตเจตสิกเป็นเราหรือเป็นของของเรา เราก็จักบังคับได้ตามประสงค์ว่า จิตของเราจะเป็นอย่างนี้จะเป็นอย่างนั้น จงสุขสำราญทุกเมื่ออย่าทุกข์อย่าร้อนเลย ดังนี้ก็จะพึงได้ตามปรารถนา นี่หาเป็นเช่นนั้นไม่ เขาจะคิดอะไรเขาก็คิดไปเขาจะอยู่จะไปก็ตามเรื่องของเขา เพราะเหตุร่างกายจิตใจเป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่ของของตน ให้ปลงธุระเสีย อย่าเข้าใจถือเอาว่าเป็นตัวตนและของของตนเกิด

ดูกรอาณนที ท่านจงไปบอกซึ่งสัญญาทั้ง ๒ ประการคือรูปและนามนี้ โดยเป็นอนัตตาไม่ใช่ตัวตน และไม่ใช่ของของตน ให้พระคิริमानนท์แจ้งทุกประการ เมื่อพระคิริमानนท์แจ้งแล้ว การอาพาธความเจ็บปวด และทุกขเวทนาก็จะหายจากร่างกายของพระคิริमानนท์หมดสิ้น จะหายอาพาธโดยรวดเร็วด้วย

ภนฺเต อริยกสฺสป ข้าแต่พระอริยกัสสปะผู้เป็นประธานในสงฆ์ พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสแก่ข้าฯ ด้วยประการดังนี้แล

อาสุภานุสสติกรรมฐาน

‘ถ้ายังเอาอสุภะภายนอกเป็นอารมณ์อยู่แล้ว
ยังไม่เต็มทางปัญญา เพราะยังอาศัยสัญญาอยู่
ถ้าเอาอสุภะในตัวเป็นอารมณ์ของกรรมฐานได้จริงเป็นที่สุด
แห่งทางปัญญา เป็นตัววิปัสสนาญาณได้’

ตทนนฺตร ลำดับนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัส
เทศนาแก่ข้าฯ สืบต่อไปว่า **อานนท** ดูกรอานนท! ตัวตน
เราก็คือ ตัวตนของผู้อื่นก็ดี ตัวตนของสัตว์ดิรัจฉานทั้ง
หลายก็ดี ก็มีอยู่แต่กองกระดูกสันด้วยกัน เหมือนกันทุก
ตัวคนและตัวสัตว์ จะหาสิ่งใดเป็นแก้วเป็นแหวนเป็น
แท่งเงินแท่งทองแต่สักสิ่งสักอันก็หาไม่ได้ จะหาเอาอัน
ใดเป็นตัวเป็นตน เป็นจิตเป็นเจตสิกของบุคคลผู้ใดก็ไม่มี
ล้วนเป็นอนัตตาหาแก่นสารมิได้ บุคคลหญิงชาย คฤหัสถ์
นักบวชทั้งหลาย มาพิจารณาเห็นแจ้งชัดใน รูป นาม จิต
เจตสิก โดยเป็นอนัตตาดังนี้แล้ว ก็จะมีอาณิสยส์ไม่มี
ส่วนที่จะพึงประมาณได้ ท่านพิจารณาแต่คำว่า **อภฺฐิมิณฺขิ**
เยื่อในกระดูกเท่านั้น ท่านถือเอาอภฺฐิกิณฺณญายอย่าง
เดียวเป็นอารมณ์ ก็จะผ่องใสรุ่งเรืองเห็นแจ้งใน
ร่างกายของตนจนได้บรรลุธรรมวิเศษ เหตุถือเอาอภฺฐิกิ
ณฺณญายเป็นอารมณ์เห็นอนัตตาแจ่มแจ้งด้วยประการดังนี้

ดูกร อานนท! มรณสัญญา พิจารณาความตาย
ก็ดีอภฺฐิกิณฺณญาย พิจารณากองกระดูกก็ดี ปฏิกูลสัญญา
พิจารณาร่างกายนี้โดยเป็นของน่าเกลียดน่าสะอิดสะ
เอียน เต็มไปด้วยหมู่หนอนและจุลินทรีย์มีจำนวนมาก

ตามลำไส้หน่อยลำไส้ใหญ่ ตามเส้นเอ็นทั่วไปในร่างกาย และเต็มไปด้วยเครื่องเนาของหมื่นมียู่ในร่างกายนี้ทุกสิ่งทุกอย่าง ร่างกายนี้นับว่าเป็นของเปล่า ไม่มีอะไรเป็นของเราสักสิ่งสักอัน เกิดมาสำคัญว่าเป็นสุข ความจริงก็สุขไปอย่างนั้นเอง ถ้าจะให้ถูกต้องกล่าวว่าเกิดมาเพื่อทุกข์ เกิดมาเจ็บ เกิดมาไข้ เกิดมาเป็นพยาธิเจ็บปวด เกิดมาแก่ เกิดมตาย เกิดมาพลัดพรากจากกัน เกิดมาหาความสุขมิได้

ความสุขนั้นถ้าพิจารณาดูให้ละเอียดแล้วมีน้อยเหลือประมาณ ไม่พอแก่ความทุกข์ นอนหลับนั้นแหละนับว่าเป็นความสุข แต่เมื่อมาพิจารณาดูให้ละเอียดแล้วซ้ำเป็นทุกข์ไปเสียอีก ถ้าผู้ใดพิจารณาเห็นตามดังเราตลาคตแสดงมานี้เป็นนิमितอันหนึ่ง ครั้นจดจำได้แน่นอนในตนแล้ว ก็เป็นเหตุให้ได้มรรคผลนิพพานในปัจจุบันนี้โดยไม่ต้องสงสัย

ดูกรอานนท์ นักปราชญ์ทั้งหลายผู้ฉลาดด้วยปัญญา ท่านบำเพ็ญอสุภานุสสติกรรมฐาน ปรรณนาเอาพระนิพพานเป็นที่ตั้งใน ท่านย่อมถือเอาอสุภะในตัว

เป็นอารมณ์ของกรรมฐาน ถ้ายังเอาอสุภะภายนอกเป็น
อารมณ์อยู่แล้ว ยังไม่เต็มทางปัญญา เพราะยังอาศัย
สัญญาอยู่ ถ้าเอาอสุภะในตัวเป็นอารมณ์ของกรรมฐาน
ได้จึงเป็นที่สุดแห่งทางปัญญา เป็นตัววิปัสสนาญาณได้

ดูกรอานนท์ บุคคลผู้ใดปรารถนาพระนิพพาน
จงยังอสุภกรรมฐานในตนให้เห็นแจ้งชัดเกิด ครั้นไม่เห็น
ก็ให้พิจารณาปฏิกุศลสัญญาลงในตนว่า แม้ตัวของเรานี้
ถึงยังมีชีวิตอยู่ก็เป็นของน่าพึงเกลียดพึงเบื่อหน่ายยิ่งนัก
ถ้าหากว่าไม่มีหนังห่อหุ้มเอาไว้แล้ว ก็จะเป็นของน่า
เกลียดเหมือนอสุภะแท้ เพราะมีหนังห่อหุ้มไว้จึงพอดูได้
อันที่แท้ตัวตนแห่งเรานี้จะตั้งอยู่ได้ก็ด้วยลมอัสสาสะ
ปัสสาสะเท่านั้น ถ้าขาดลมหายใจเข้าออกแล้ว ตัวตนนี้
ก็จะเน่าเปื่อยยุพังไป แต่นั่นก็จะเป็นอาหารของสัตว์ทั้งหลาย
มีหนอนเป็นต้น จะมาเจาะไชกิน

ส่วนลมหายใจเข้าออกซึ่งเป็นเจ้าชีวิตนั้นเล่า ก็
เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ของของตัว เขาอยากอยู่เขาก็
อยู่ เขาอยากดับเขาก็ดับ เราจะบังคับบัญชาไม่ได้ตาม
ปรารถนา ถ้าขาดลมหายใจเข้าออกแล้ว ความสวย
ความงามในตน และความสวยความงามภายนอก คือ
บุตตรภรรยาและข้าวของเงินทอง เครื่องอุปโภคบริโภค
ทั้งปวงก็ย่อมหายไปสิ้นด้วยกันทั้งนั้น เหลียวซ้ายแล
ขวาจะได้เห็นบุตตรภรรยาและหลานก็หาไม่ได้ ต้องอยู่คน
เดียวในป่าช้า หาผู้ใดจะเป็นเพื่อนสองมิได้

ดูกรอานนท์ บุคคลผู้ใดพิจารณาเห็นอสุภกรรม
ฐาน ๓๒ ประการ เห็นซากผิติดิบในตน ชื่อว่าได้ถือเอา
ความสุขในทางพระนิพาน

วิธีเจริญอสุกกรรมฐาน

‘การที่เจริญอสุกกรรมฐานนี้ ก็เพื่อจะให้เบื่อกุศล
ในร่างกายของตนอันเห็นว่าเป็นของสวຍงาม
ทั้งวัตถุภายในและภายนอกให้เห็นเป็นของเปื้อนเปรี้ยวผู้
จะได้ยกตนให้พ้นจากกิเลสตัณหา’

ให้ปลงจิตลงในเกสา (ผม) ให้เป็นอสุภะแล้วให้สำคัญในเกสานั้นว่าเป็นอนัตตา แล้วเอาโลมา (ขน) ตั้งลงปลงจิตให้เห็นเป็นอสุภะเป็นอนัตตา แล้วเอาขา (เล็บ) ทันทา (ฟัน) ตั้งลงปลงจิตให้เห็นเป็นอสุภะเป็นอนัตตา แล้วให้เอาตใจ (หนัง) ตั้งลงตามลำดับไป จนถึงมัตถกัมมัตถลุงคังเป็นที่สุด พิจารณาให้เป็นเป็นอสุภะเป็นอนัตตาโดยนัยเดียวกัน

ดูกรอานนท์ เราตถาคตแสดงมานี้โดยพิศดารให้กว้างขวางทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลาย แท้จริงบุคคลผู้มีปัญญาแล้ว ก็ให้สังเคราะห์ลงใน อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เท่านั้น บุคคลผู้มีปัญญาจะเจริญอสุภกรรมฐาน ท่านมิได้เจริญแต่ต้นลำดับไปจนถึงปลาย เพราะเป็นการเน้นซ้ำ ท่านยกอาการอันใดอันหนึ่งขึ้นพิจารณาสังเคราะห์ลงใน อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ท่านก็ย่อมได้ถึงมรรคผลนิพพานโดยสะดวก

การที่เจริญอสุภกรรมฐานนี้ ก็เพื่อให้เบือนห่างในร่างกายของตนอันเห็นว่าเป็นของสวยงาม ทั้งวัตถุภายในและภายนอกให้เห็นเป็นของเปื่อยเน่าผุพัง จะ

ได้ยกตนให้พ้นจากกิเลสตัณหา ผู้มีปัญญาแล้วไม่ควร
ชื่นชมยินดีในรูปตนและผู้อื่นทั้งรูปหญิงรูปชาย ทั้งวัตถุ
ข้าวของดีงามประณีตบรรจงอย่างใดอย่างหนึ่งเลย
เพราะว่าความรักทั้งปวงนั้นเป็นกองกิเลสทั้งสิ้น ถ้า
ห้ามใจให้ห่างจากกองกิเลสได้ จึงจะได้รับความสุขทั้ง
ชาตินี้และชาติหน้า ถ้าหากใจยังพัวพันอยู่ในกองกิเลส
แล้ว ถึงแม้จะได้รับความสุขสบายก็เพียงชาตินี้เท่านั้น
เบื้องหน้าต่อไปไม่มีทางที่จะได้เสวยสุข มีแต่เสวยทุกข์
โดยถ่ายเดียว ผู้มีปัญญาเมื่อได้เจริญอสุกานุสสติกรรม

ฐาน เอาหวัดตึงสาการ ๓๒ เป็นอารมณ์ ก็ควรละกอง
กิเลสตัณหาให้ขาดสูญ เมื่อรู้แล้วปฏิบัติตามจึงจะเห็น
ผลเป็นกุศลต่อไป เมื่อรู้แล้วไม่ปฏิบัติตามก็หาผล
อานิสงส์มิได้ เพราะละกิเลสตัณหาไม่ได้ เปรียบเหมือน
บุคคลผู้ตกเข้าไปในกองเพลิง เมื่อรู้ว่าเป็นกองเพลิง ก็
รีบหนีออกหนีจึงจะพ้นความร้อน ถ้ารู้ว่าตัวตกเข้าอยู่
ในกองเพลิง แต่มิได้พยายามที่จะหนีออกหนีออก จะ
พ้นจากความร้อนความไหม้อย่างไรได้ ขอบุญมานี้ฉันใด
บุคคลผู้รู้แล้วว่าสิ่งนี้เป็นโทษแต่มิได้ละเสีย ก็มิได้พ้น
จากโทษเหมือนกับผู้ไม่พ้นจากกองเพลิงฉะนั้น

ดูกรอาณนที ผู้รู้แล้วมิได้ทำตามนั้น จะนับว่า
เป็นผู้รู้ไม่ได้ เพราะไม่เกิดมรรคเกิดผลเลย เราตถาคต
อนุญาตตั้งศาสนธรรมคำสั่งสอนไว้นี้ ก็เพื่อว่าเมื่อผู้รู้
แล้วว่าสิ่งใดเป็นโทษให้ละเสีย มิใช่ตั้งไว้เพื่ออ่านเล่น ฟัง
เล่น พูดเล่น เท่านั้น บุคคลทั้งหลายล้วนเสวยทุกข์ใน
มนุษย์และในอบายภูมิทั้งนั้น ไม่ใช่สิ่งอื่นเลย เป็น
เพราะกิเลสราคะตัณหาอย่างเดียว ถ้าบุคคลยังไม่พ้น
จากกิเลสราคะตัณหาตราบใด ก็ยังไม่เป็นผู้พ้นจาก
อบายทุกข์ได้จนตรานั้น บุคคลผู้ยังมิได้พ้นจากกิเลส

ราคะตัณหานั้น จะทำบุญให้ท่านสร้างกุศลอย่างแข็ง
แรงเท่าใดก็ดี ก็จะได้เสวยความสุขในมนุษยโลกและ
เทวโลกเพียงเท่านั้น ที่จะเสวยสุขในพระนิพพานนั้น
เป็นอันไม่ได้เลย

ถ้าประสงค์ต่อพระนิพพานแท้ ให้โณเกล้าเข้า
บวชในพระศาสนา ไม่ว่าบุรุษหญิงชาย ถ้าทำได้อย่างนี้
ชื่อว่าปฏิบัติใกล้ต่อพระนิพพาน เพราะว่าเมืองนิพพาน
นั้นปราศจากกิเลสตัณหา ผู้มีปัญญาเมื่อปรารถนาความ
สุขในพระนิพพาน จงออกบวชในพระพุทธศาสนา แล้ว
ตั้งใจเจริญสมถวิปัสสนา อย่าให้หลงโลกหลงทาง ถ้า

ไม่รู้ทางพระนิพพาน มีแต่ตั้งหน้าปรารถนาเอาเท่านั้น
ก็จะหลงขึ้นไปในรูปพรหม ชื่อว่าหลงโลกหลงทางไป
ในภพต่าง ๆ ให้ห่างจากพระนิพพานไป

การทำบุญกุศลทั้งหลายนั้น มิใช่จะให้บุญนั้น
พาไปในที่อื่น จงทำเพื่อระงับดับกิเลสอย่างเดียว อย่า
เข้าใจว่าทำบุญกุศลแล้ว บุญกุศลนั้นจะยกเอาตัวนำ
เข้าไปสู่พระนิพพานเช่นนั้นหาไม่ได้ ทำเพื่อจะระงับกิเลส
ตัณหาแล้วจึงจะไปพระนิพพานได้ กิเลสตัณหานั้นมีอยู่
ที่ตัวของเรา ถ้าเราไม่ทำให้ดับ ใครจะมาช่วยดับให้ ต้น
เหง้าเค้ามูลของกิเลสตัณหาอยู่ที่เรา ถ้าเราดับไม่ได้ก็ไม่
ถึงซึ่งความสุขในพระนิพพานเท่านั้น

มือของพระนิพพาน

‘มือของพระนิพพาน อยู่ที่สุดของโลก
ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นทางไปพระนิพพาน
ถ้ารู้อย่างนี้ยังมีทางที่จะถึงพระนิพพานได้บ้าง
แม้เพื่อรู้แล้วอย่างนั้น ก็อย่าต้องพากเพียรพยายามเต็มที่’

ตทนนฺตร ในลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสเทศนาต่อไปอีกว่า **อานนท** ดูกุระอานนท **นิพพานนครนาม** อันชื่อว่าเมืองพระนิพพาน ย่อมตั้งอยู่ในที่สุดแห่งโลก โลกมีที่สุดเพียงใด พระนิพพานก็ตั้งอยู่ที่สุดนั้น พระนิพพานเป็นพระมหานครอันใหญ่ เป็นที่บรมสุขหาที่เปรียบมิได้ คำที่ว่าที่สุดแห่งโลกนั้น จะถือเอาอากาศโลกหรือจักรวาลโลกเป็นประมาณนั้นมิได้ อากาศโลกและจักรวาลมีที่สุดเบื้องต่ำก็เพียงใต้แผ่นดิน แผ่นดินนี้มีน้ำรอง ใต้น้ำนั้นมีลม ลมนั้นหนาได้ ๙ แส่น ๔ หมื่น โยชน์สำรองน้ำไว้ ใต้ลมนั้นลงไปเป็นอากาศหาที่สุดมิได้ ที่สุดโลกเบื้องต่ำก็เพียงลมเท่านั้น อันว่าที่สุดแห่งจักรวาลโลกเบื้องขวางนั้นมีอนันตจักรวาลเป็นเขต นอกอนันตจักรวาลออกไปเป็นอากาศว่าง ๆ อยู่ จึงว่าโดยขวางมีอนันตจักรวาลเป็นที่สุด อันว่าที่สุดแห่งจักรวาลโลกเบื้องบนนั้น มีรูปพรหมเป็นเขตเฉพาะอรุปรหม ๔ ชั้นนั้น พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นนิพพานพรหมหรือนิพพานโลก นิพพานโลกนี้เป็นที่ไม่สิ้นสุด ส่วนว่านิพพานของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีนามว่าโลกุตตรนิพพาน เป็นนิพพานที่สุดที่แล้ว

ต่ออรุปรพพรหม ๔ ชั้นขึ้นไป ก็เป็นแต่อากาศ
ว่าง ๆ อยู่ จึงว่าที่สุดเบื้องบนเพียงอรุปรพพรหมเท่านั้น จะ
เข้าใจเอาเองว่าลมรอนน้ำและอนันตจักรวาลและอรุปร
พรหมเป็นที่สุดของโลก เมืองพระนิพพานคงตั้งอยู่ใน
ที่สุดของโลกเหล่านั้น ดังนี้ พระพุทธเจ้าจึงห้ามว่า อย่า
พึงเข้าใจอย่างนั้นเลย ที่ทั้งหลายเหล่านั้น ใคร ๆ ก็ไม่
สามารถจะไปถึงด้วยกำลังกาย หรือด้วยกำลังพาหนะมี
ยานช้างยานม้าได้ อย่าเข้าใจว่าเมืองนิพพานตั้งอยู่ในที่
ของโลกเหล่านั้น หรือตั้งอยู่ในที่แห่งนั้นแห่งนี้ อย่า
เข้าใจว่าตั้งอยู่ในที่ใดที่หนึ่งเลย แต่ว่าพระนิพพานนั้น
หากมีอยู่ในที่สุดของโลกเป็นของจริงไม่ต้องสงสัย ให้
ท่านทั้งหลายศึกษาให้เห็นโลก รู้โลกเสียให้ชัดเจน ก็จัก
เห็นพระนิพพาน พระนิพพานก็ตั้งอยู่ในที่สุดแห่งโลกนั้น
เอง

ดูกรอานนท บุคคลทั้งหลายถึงที่สุดโลกออก
จากโลกได้แล้ว จึงชื่อว่าถึงพระนิพพาน และรู้ตนว่าเป็น
ผู้พ้นทุกข์แล้วและอยู่สุขสำราญบานใจทุกเมื่อ หากความ
เราร้อนโศกเศร้าเสียใจมิได้ ถ้าผู้ใดยังไม่ถึงที่สุดโลก ยัง
ออกจากโลกไม่ได้ตราบใด ก็ชื่อว่ายังไม่ถึงพระนิพพาน

จะต้องทนทุกข์น้อยใหญ่ทั้งหลาย เกิด ๆ ตาย ๆ กลับ
ไปกลับมาหาที่สุคติได้อยู่ตราบนั้น

บุคคลทั้งหลายเป็นผู้ต้องการพระนิพพานแต่หา
รู้ไม่ว่าพระนิพพานนั้นเป็นอย่างไร อยู่ที่ไหน การปฏิบัติ
ในทาน ศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นทางไปสู่พระนิพพานก็
ไม่เข้าใจ เมื่อไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ แล้วจะไปสู่พระ
นิพพานนั้นเป็นการลำบากยิ่งนัก เปรียบเหมือนคน ๒ คน
ผู้หนึ่งตาบอด ผู้หนึ่งตาดี จะว่ายข้ามน้ำม่านที่อัน
กว้างใหญ่ ในคนทั้ง ๒ นั้น ผู้ใดจักถึงฝั่งข้างโน้นก่อน
คนผู้ตาดีต้องถึงก่อน ส่วนคนผู้ตาบอดนั้น จะว่ายข้าม
ไปถึงฝั่งปากโน้นได้แสนยากแสนลำบาก บางทีจะตาย
เสียในท่ามกลางแม่น้ำเพราะไม่รู้ไม่เห็นว่ายอยู่ที่ไหน

ข้ออุปมานี้ฉันใด คนไม่รู้ไม่เห็นพระนิพพานอยู่ที่ไหนเป็นอย่างไร ทางจะไปก็ไม่เข้าใจเป็นแต่อยากได้ออยากถึง อยากไปพระนิพพาน เมื่อเป็นเช่นนี้การได้การถึงของผู้นั้นก็ต้องเป็นของลำบากยากแค้นอยู่เป็นของธรรมดา บางที่จะตายเสียเปล่า จะไม่ได้เงื่อนเคঁาของพระนิพพานเลย ผู้ศึกษาพึงเข้าใจว่า พระนิพพานอยู่ที่สุดของโลก ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นทางไปพระนิพพาน ถ้ารู้อย่างนี้ยังมีทางที่จะถึงพระนิพพานได้บ้าง แม้เมื่อรู้แล้วอย่างนั้น ก็จำต้องพากเพียรพยายามเต็มที่ จึงจะถึงเหมือนคนตาติว่ายข้ามน้ำก็ต้องพยายามจนสุดกำลังจึงจะข้ามพ้นได้ มีอุปมาเหมือนกันฉันนั้น

ดูกรอานนท บุคคลทั้งหลายผู้ปรารถนาพระนิพพานควรศึกษาให้รู้แจ้ง ครั้นรู้แจ้ง แล้วลุถึงก็ตามไม่ถึงก็ตาม ก็ไม่เป็นทุกข์แกลใจ ถ้าไม่รู้แต่อยากได้ย่อมเป็นทุกข์มากนัก เปรียบเหมือนบุคคลอยากได้วัตถุสิ่งหนึ่ง แต่หากไม่รู้จักวัตถุสิ่งนั้นถึงวัตถุสิ่งนั้นจะมีอยู่จำเพาะหน้ำก็ไม่อาจถือเอาได้เพราะไม่รู้ ถึงจะมีอยู่ก็มีเปล่า ๆ ส่วนตัว ก็ไม่หายความอยากได้ จึงเป็นทุกข์ยิ่งนัก ผู้

ปรารถนาพระนิพพาน แต่ไม่รู้จักพระนิพพานก็เป็นทุกข์ เช่นนั้น จะถือว่าไม่รู้ก็ช่างเถอะ เราปรารถนาเอา คงจะได้ คิดอย่างนี้ก็ผิดไป ใช้ไม่ได้ แม้แต่ผู้รู้แล้วตั้ง หน้าบากบั่นขวนขวายจะให้ได้ให้ถึง ก็ยังเป็นการยาก ลำบากอย่างยิ่ง บุคคลผู้ไม่รู้ไม่เห็นพระนิพพานและจะ ถึงพระนิพพาน จะมีมาแต่ที่ไหน

อย่าว่าแต่พระนิพพานเลยแม้จะกระทำการสิ่งใดก็ดี เป็นต้นว่า ช่างเงิน ช่างทอง ช่างเหล็ก ช่างไม้ ช่าง วาดเขียน ต่าง ๆ เป็นต้น ต้องรู้ด้วยใจหรือเห็นด้วยตา เสียก่อนจึงจะทำสิ่งนั้นให้สำเร็จได้ ผู้ปรารถนาพระ นิพพานก็ต้องศึกษาให้รู้จักพระนิพพานไว้ก่อน จึงจะได้ จะมาตั้งหน้าปรารถนาเอาโดยความไม่รู้นั้นจะมีทางได้ มาที่ไหน

ดูกรอานนท์ บุคคลทั้งหลายควรจะศึกษาให้รู้
ให้แจ้งทางของพระนิพพานไว้ให้ชัดเจนแล้วไม่ควร
ประมาท แม้ปรารถนาจะไปก็ไป แม้ไม่ปรารถนาจะไปก็
อย่าไป ครั้นเห็นดีแล้ว จิตประสงค์แล้ว ก็ให้ปฏิบัติใน
ทางของพระนิพพานด้วยจิตอันเลื่อมใสก็อาจจะสำเร็จ
หากไม่สำเร็จก็จะเป็นอุปนิสัยต่อไป ผู้ที่ไม่รู้แม้
ปรารถนาจะไปหรือไปอยู่ใกล้ที่นั่นบ่อย ๆ ก็ไม่อาจถึง
เพราะเข้าใจผิดคิดว่าอยู่ที่นั่นที่นี้ ก็เลยผิดไปตามจิตที่คิด
หลงไปหลงมาอยู่ในวัฏฏสงสาร ไม่มีวันที่จะถึงพระ
นิพพานได้

ภิกษุทัต

‘ฉันว่าบุคคลผู้จะสอนพระนิพพานนั้นต้องให้รู้แจ้ง
ประจักษ์ชัดเจนว่า พระนิพพานมีอยู่ในที่นั้น ๆ
มีลักษณะอาการอย่างนั้น ๆ ต้องรู้ให้แจ้งชัด
ละเอียดแต่เพียงฉะฉานว่านิพพาน ๆ ด้วยปาก
แต่ใจไม่รู้แจ้งชัดเช่นนั้นไม่ควรเชื่อถือเลย’

ดูกรอานนท์ บุคคลผู้ไม่รู้ ไม่แจ้งไม่เข้าใจในพระนิพพาน ไม่ควรจะสั่งสอนพระนิพพานแก่ท่านผู้อื่น ถ้าขึ้นสั่งสอนก็จะพาท่านหลงหนทาง จะเป็นบาปเป็นกรรมแก่ตน ควรจะสั่งสอนแต่เพียงทางมนุษย์สุดดี สวรรค์สุดดี เป็นต้นว่า สอนให้รู้จักทาน ให้รู้จักศีล ๕ ศีล ๘ ให้รู้จักอุสสภกรรมบถให้รู้จักปฏิบัติมารดาบิดา ให้รู้จักอุปัชฌาย์อาจารย์ ให้รู้จักก่อสร้างบุญกุศลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ตนและผู้อื่นเพียงเท่านี้ก็อาจจะได้มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติพอสมควรอยู่แล้ว ส่วนความสุขในโลกุตตรนิพพานนั้น ผู้ใดต้องการจริงต้องรักษาศีล ๕ ศีล ๑๐ ศีลพระปาติโมกข์เสียก่อนจึงชื่อว่าเข้าใกล้ทาง มีโอกาสที่จะได้จะถึงโลกุตตรนิพพานโดยแท้ แม้ผู้ที่จะไม่เจริญทางพระนิพพานจริง จึงไปอยู่เล่าเรียน ถ้าจะไม่สามารถโลกุตตรนิพพานได้ เพราะว่าทางแห่งโลกุตตรนิพพานนี้เล่าเรียนได้ด้วยยากยิ่งนัก ด้วยเหตุสัตรียินดีอยู่ในกามคุณอันเป็นข้าศึกแก่พระนิพพานโดยมาก

ภนฺเต อริยกสฺสป ข้าแต่พระอริยกัสสปะ ผู้มีอายุ พระพุทธเจ้าได้ตรัสเทศนาแก่ข้าอานนท์ด้วยประการดังนี้

ขอให้พระสงฆ์ทั้งหลายจงทราบด้วยผลญาณแห่งตน ดัง
ได้แสดงมานี้เถิด

ตทนนฺตร ลำดับนั้นพระพุทธเจ้าจึงตรัสเทศนา
ต่อไปอีกว่า **อานนฺท** ดูกรอานนท อันว่าบุคคลทั้งหลาย
ผู้ปรารถนาซึ่งพระนิพพานควรแสวงหาซึ่งครูที่ดี ที่อยู่
เป็นสุขสำราญมิได้ประมาท เพราะพระนิพพานไม่
เหมือนของสิ่งอื่น อันของสิ่งอื่นนั้นเมื่อผิดไปแล้วก็มี
ทางแก้ตัวได้ หรือไม่สู้เป็นอะไรนัก เพราะไม่ละเอียด
สุขุมมาก ส่วนพระนิพพานนี้จะละเอียดสุขุมที่สุด ถ้าผิด
แล้วก็เป็นที่ได้รับความทุกข์เป็นนักหนา ทำให้หลง
โลกหลงทางห่างจากความสุข ทำให้เสียประโยชน์
เพราะอาจารย์ ถ้าได้อาจารย์ที่ถูกต้องที่ดี ก็จะได้รับผลที่ถูกต้อง
ที่ดี ถ้าได้อาจารย์ที่ไม่รู้ไม่ตีไม่ถูกไม่ต้อง ก็จะได้รับผลที่
ผิดเป็นทุกข์ พาให้หลงโลกหลงทาง พาให้เวียนว่ายตาย
เกิดอยู่ในวัฏฏสงสารสิ้นกาลนาน

เปรียบเหมือนผู้จะพาเราไปในที่ตำบลใดตำบลหนึ่ง
แต่ผู้นั้นไม่รู้จักตำบลนั้น แม้เราเองก็ไม่รู้ เมื่อกระนั้น
โฉนเขาจึงจะพาเราไปให้ถึงตำบลนั้นได้เล่า ช้ออุปมานี้

ฉันใด อาจารย์ผู้ไม่รู้พระนิพพานและจะพาเราไปพระนิพพานนั้น ก็พาเราหลงโลกหลงทางไป ๆ มา ๆ ตาย ๆ เกิด ๆ อยู่ในวัฏฏสงสาร ไม่อาจจะถึงพระนิพพานได้ เหมือนคนที่ไม่รู้จักตำบลที่จะไปและเป็นผู้พาไป ก็ไม่อาจจะถึงได้ มีอุปมาฉันนั้น ผู้คบครูอาจารย์ที่ไม่รู้ดีและได้ผลที่ไม่ดี มีในโลกมิใช่น้อย เหมือนดังพระองค์คุณิลมาเถระไปเรียนวิชาในสำนักครูผู้มีทิฏฐิอันผิดได้รับผลที่ผิด คือเป็นมหาโจรฆ่าคนล้มตายเสียนับด้วยพัน หากเราตถาคตรู้เห็นมีความสงสารเวทนามาช่วยในข่ายสยัมภูญาณ จึงได้ไปโปรดทรมานให้ละเสียซึ่งพยศอันร้าย เป็นการลำบากมิใช่น้อย ถ้าไม่ได้พระตถาคตแล้ว พระองค์คุณิลมาก็จักได้ส่วยทุกข้ออยู่ในวัฏฏสงสารสิ้นชาติเป็นอันมาก

ดูกรอาณนที บุคคลผู้ไม่รู้พระนิพพานไม่ควรเป็นครูสั่งสอนท่านผู้อื่นในทางพระนิพพานเลย ต่างว่าจะสั่งสอนเขาจะสั่งสอนว่ากระไรเพราะตัวไม่รู้ เปรียบเหมือนบุคคลไม่เคยเป็นช่างเขียนหรือช่างต่าง ๆ มาก่อนแล้วและอยากเป็นครูสั่งสอนเขา จะบอกแก่เขาว่ากระไรเพราะตัวเองก็ไม่วู้ไม่เข้าใจจะเอาอะไรไปบอกไปสอนเขา

จะเอาแต่คำพูดเป็นครูทำตัวอย่างให้เขาเห็นเช่นนั้นไม่ได้ จะให้เขาเล่าเรียนอย่างไร เพราะไม่มีตัวอย่างให้เขาเห็น ด้วยตาให้รู้ด้วยใจ เขาจะทำตามอย่างไรได้ ตัวผู้เป็นครู นั้นแลต้องทำก่อนถ้าทำไม่ได้ก็ไม่ควรเป็นครูสอนเขา ถ้าขึ้นเป็นครูก็จะพาเขาหลงโลกหลงทาง เป็นบาปเป็น กรรมแก่ตัวนักศึกษาทีเดียว พระพุทธเจ้าตรัสแก่ข้า ฯ อานนท์ดังนี้แล

ตทนนตร ลำดับนั้น พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาต่อ ไปอีกว่า **อานนท** ดูกรอานนท์ อันว่าบุคคลผู้จะสอนพระ นิพพานนั้นต้องให้รู้แจ้งประจักษ์ชัดเจนว่า พระนิพพาน มีอยู่ในที่นั้น ๆ มีลักษณะอาการอย่างนั้น ๆ ต้องรู้ให้ แจ่มชัด จะกล่าวแต่เพียงวาจาว่านิพพาน ๆ ด้วยปากแต่ ใจไม่รู้แจ้งชัดเช่นนั้นไม่ควรเชื่อถือเลย ต้องให้รู้แจ้งชัด ในใจก่อนจึงควรเป็นครูเป็นอาจารย์สอนท่านผู้อื่นต่อไป จะเป็นเด็กก็ตาม ผู้ใหญ่ก็ตาม ถ้ารู้แจ้งชัดซึ่งพระ นิพพานแล้ว ก็ควรเป็นครูเป็นอาจารย์และควรนับถือ เป็นครูเป็นอาจารย์ได้ แม้จะเป็นผู้ใหญ่สูงศักดิ์สักปาน ไตก็ตาม ถ้าไม่รู้ไม่เข้าใจแล้วไม่ควรนับถือเป็นครูเป็น อาจารย์

รู้จักสุข - รู้จักทุกข์

‘เมื่ออยากถูกรักและสรวด์และพระนิพพาน
ก็ให้รู้เสียในเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่ เมื่ออยากพ้นทุกข์ในนรก
ก็รีบออกให้พ้นเสียแต่เมื่อยังไม่ตาย เมื่ออยากได้สุข
ในมนุษย์หรือสรวด์หรือในนิพพาน ก็ให้รีบขวนขวาย
หาสุขเหล่านั้นไว้แต่เมื่อยังไม่ตาย’

ดูกรอาณนที ถ้าอยากได้สุขอันใด ก็ควรรู้จักสุข
อันนั้นก่อนจึงจะได้ เมื่ออยากได้สุขในพระนิพพาน ก็
ควรรู้จักสุขในพระนิพพานอยากได้สุขในมนุษย์และสวรรค์
ก็ให้รู้จักสุขในมนุษย์และสวรรค์นั้นเสียก่อนจึงจะได้ ถ้า
ไม่รู้จักสุขอันใด ก็ไม่อาจยังความสุขอันนั้นให้เกิดขึ้นได้
ไม่เหมือนทุกข์ในนรก อันทุกข์ในนรกนั้น จะรู้ก็ตาม ไม่รู้
ก็ตามหากทำกรรมที่เป็นบาปแล้ว ผู้ที่รู้หรือผู้ที่ไม่รู้ก็ตก
นรกเหมือนกัน ถ้าไม่รู้จักนรกก็น่าจะมีเวลาพ้นจากนรกได้
ถึงจะทำบุญให้ทานสักปานใดก็ไม่อาจพ้นจากนรกได้
แต่มิใช่ว่าทำบุญให้ทานไม่ได้บุญ ความสุขที่ได้แต่การ

ทำบุญนั้นมีอยู่ แต่ว่าเป็นความสุขที่ยังไม่พ้นจากทุกข์ในนรก เมื่อยังไม่รู้ไม่เห็นนรกตราบดี ก็ยังไม่พ้นจากนรกอยู่ตราบนั้น ครั้นได้เข้าถึงนรกแล้ว เมื่อได้รู้ทางออกจากนรกได้แล้ว พรารถนาจะพ้นจากนรกก็พ้นได้ เมื่อไม่อยากจะพ้นก็ไม่อาจพ้นได้ ต้องรู้จักแจ้งชัดว่านรกอยู่ในที่นั้น ๆ มีลักษณะอาการอย่างนั้น ๆ และควรรู้จักทางออกจากนรกให้แจ้งชัด ทางออกจากนรกนั้นก็คือ ศีล ๕ ศีล ๑๐ ศีลพระปาติโมกข์นั่นเอง เมื่อรู้แล้วอยากจะออกให้พ้นก็ออกได้ ไม่อยากจะออกให้พ้นก็พ้นไม่ได้ ผู้ที่รู้จักผู้ที่ไม่รู้ย่อมได้รับทุกข์ในนรกเหมือนกัน

ส่วนความสุขในมนุษย์ สวรรค์และพระนิพพาน นั้นต้องรู้จึงจะได้ ถ้าไม่รู้ไม่เข้าใจไม่ได้เลย มีอาการต่างกันอย่างนี้ ดูกรอานนท์เมื่ออยากรู้จักนรกและสวรรค์และพระนิพพานก็ให้รู้เสียในเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่ เมื่ออยากพ้นทุกข์ในนรก ก็รีบออกให้พ้นเสียแต่เมื่อยังไม่ตาย เมื่ออยากได้สุขในมนุษย์หรือสวรรค์หรือในนิพพาน ก็ให้รีบขวนขวายหาสุขเหล่านั้นไว้แต่เมื่อยังไม่ตาย จะถือว่าตายแล้วจึงพ้นทุกข์ในนรก ตายแล้วจึงจะไปสวรรค์ไปพระนิพพานดังนี้ เป็นอันใช้ไม่ได้ เสียประโยชน์เปล่า

อย่าเข้าใจว่า เมื่อมีชีวิตอยู่สุขอย่างหนึ่งเมื่อ
ตายไปแล้วมีสุขอีกอย่างหนึ่ง เช่นนี้เป็นความรู้ที่เข้าใจ
ผิดโดยแท้ เพราะจิตมีดวงเดียว เมื่อมีชีวิตอยู่ก็จิตดวงนี้
เมื่อตายไปก็จิตดวงนี้ เมื่อยังมีชีวิตอยู่ได้รับทุกข์ฉับใด
แม้เมื่อตายไปแล้วก็ได้รับทุกข์ฉับนั้น เมื่อยังมีชีวิตอยู่มี
ความสุขฉับใด เมื่อตายไปแล้วก็ได้รับความสุขฉับนั้น
ไม่ต้องสงสัย เมื่อยังมีชีวิตอยู่ยังไม่รู้ไม่เห็นซึ่งความทุกข์
และความสุขมีสภาวะดังนี้ เมื่อตายไปแล้วจะซ้ำร้ายยิ่ง
นัก จะมีทางรู้ทางเห็นด้วยอาการอย่างไร

พระพุทธเจ้าได้ตรัสเทศนาแก่ข้าฯ อานนท์ด้วย
ประการดังนี้

นิทาน

‘ถ้าปรารถนาจะถึงพระนิพพานแล้ว
ต้องทำจิตทำใจของตน
ให้เป็นเหมือนแผ่นดินเสียก่อน’

ตทนนตร ลำดับนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสเทศนาต่อไปอีกว่า ดูกรอานนท์ บุคคลผู้ใดมิได้ทำบุญให้ทานรักษาศีลเป็นต้นไว้สำหรับตัวเสียก่อนแต่เมื่อยังมีชีวิตอยู่ ผู้นั้นก็เป็นคนหลง บุคคลใดยากได้ความสุขแต่มิได้กระทำตนให้ได้รับความสุขไว่ก่อน ตั้งแต่เมื่อยังมีชีวิตอยู่เข้าใจเสียว่า ตายไปแล้วภายหลังจะมีความสุขเช่นนี้ ผู้นั้นก็เป็นคนหลง บุคคลผู้ใดยากให้ตนพ้นทุกข์ แต่มิได้กระทำตนให้พ้นทุกข์เสียตั้งแต่เมื่อยังมีชีวิตอยู่ เข้าใจเสียว่าตายไปแล้วจึงจะพ้นทุกข์ ดังนี้ผู้นั้นก็เป็นคนหลง บุคคลผู้ใดที่ทำความเข้าใจว่า เมื่อยังมีชีวิตอยู่นี้เป็นอย่างหนึ่งตายไปแล้วเป็นอีกอย่างหนึ่ง บุคคลผู้นั้นก็เป็นคนหลง บุคคลผู้ใดเข้าใจเสียว่า เมื่อยังเป็นคนมีชีวิตอยู่ไม่รู้ไม่เห็นไม่ได้เป็นก็ช่างเกิดไม่เป็นไร ตายไปแล้วภายหลังหากจะรู้จะเห็น จะได้ จะเป็น ผู้นั้นก็เป็นคนหลง บุคคลผู้ใดเข้าใจเสียว่า เมื่อยังเป็นคนยังมีชีวิตอยู่นี้สุขก็ช่างเกิด ตายไปแล้วจะได้สุข ผู้นั้นก็เป็นคนหลง บุคคลผู้ใดถือเสียว่า เมื่อยังมีชีวิตอยู่นี้ทุกข์ก็ช่างเกิดไม่เป็นไร ตายไปแล้วจะได้สุข ผู้นั้นก็เป็นคนหลง บุคคลถือเสียว่า เมื่อยังเป็นคนมีชีวิตอยู่นี้จะทุกข์ก็ดี จะสุขก็ดี จะชั่วก็ดีก็ช่างเกิด ตายไปแล้วจะไปเป็นอะไรก็ช่างเกิด ใครจะตามไปรู้ไปเห็น ผู้นั้นก็เป็นคนหลง

ดูกรอานนท์ บุคคลทั้งหลายปรารถนาอยากพ้นทุกข์หรือปรารถนาอยากให้อายุประภทใด ก็ควรให้ได้ถึงเสียแต่ในชาตินี้ ถ้าถือเอาภพหน้าเป็นประมาณแล้ว ชื่อว่าเป็นคนหลงสิ้นทั้งนั้น แม้ความสุขอย่างสูงคือพระนิพพาน ผู้ปรารถนาก็พึงรีบชวนขวายเป็นได้ให้ถึงเสียแต่เมื่อยังเป็นคนมีชีวิตอยู่นี้ ดูกรอานนท์ อันว่าความสุขในพระนิพพานนั้นมี ๒ ประภท คือ ดิบ ๑ สุก ๑ ได้ความว่า เมื่อยังเป็นคนมีชีวิตอยู่ได้เสวยสุขในพระนิพพานนั้น ชื่อว่าพระนิพพานดิบ เมื่อตายไปแล้วได้เสวยสุขในพระนิพพานนั้นชื่อว่าพระนิพพานสุก พระนิพพานมี ๒ ประภทเท่านี้ นิพพานโลภีย์ นิพพานพรหม เป็นนิพพานหลง ไม่นับเข้าในที่นี้ พระนิพพานดิบนั้นเป็นของสำคัญ ควรให้รู้ให้เห็นให้ได้ให้ถึงไว้เสียก่อนตาย ถ้าไม่ได้พระนิพพานดิบนี้แล้วตายไป จะได้พระนิพพานสุกนั้นไม่มีเลย ถ้าไม่รู้ไม่เข้าใจก็ยิ่งไม่มีทางได้ แต่รู้แล้วเห็นแล้วพยายามจะให้ได้ให้ถึงก็แสนยากลำบากยิ่งนักหนา

ผู้ใดเห็นว่าพระนิพพานมีอย่างเดียว ตายแล้วจึงจะได้ ผู้นั้นชื่อว่าเป็นคนหลง ส่วนพระนิพพานดิบนั้นจะจัดเอาความสุขอย่างละเอียดเหมือนอย่างพระนิพพาน

สูงนั้นไม่ได้ แต่ก็มีความสุขอย่างละเอียดสุขุม หาสิ่งเปรียบมิได้อยู่แล้ว แต่การยังมีกลิ่นรสแห่งทุกข์กระทบถูกต้องอยู่ จึงไม่ละเอียดเหมือนพระนิพพานสุข เพราะพระนิพพานสุขนั้นไม่มีกลิ่นรสแห่งทุกข์จะมากล้ากรายปราศจากสรรพสิ่งทั้งปวง แต่พระนิพพานดิบนั้นต้องให้ได้ไว่ก่อนตาย

ดูกรอานนท์ อันว่าพระนิพพานนั้นพึงให้ดูอย่างแผ่นพระธรมีลักษณะอาการฉั่นไต่ ก็ให้ตัวมีลักษณะอาการฉั่นนั้น ถ้าทำได้เช่นนั้นก็ได้ชื่อว่าถึงพระนิพพานดิบ ถ้าทำไม่ได้ แต่พูดว่าอยากได้ จะพูดมากมายเท่าไร ๆ ก็ตาม ก็ไม่อาจที่จะได้จะถึงเลย ถ้าปรารถนาจะถึงพระนิพพานแล้ว ต้องทำจิตทำใจของตนให้เป็นเหมือนแผ่นดินเสียก่อน ไม่ใช่เป็นของทำได้ด้วยง่าย ต้องพากเพียรลำบากยากยิ่งนักจึงจะได้ จะเข้าใจว่าปรารถนาเอาด้วยปากก็คงจะได้ อย่างนี้เป็นคนหลงไป ใช้ไม่ได้ ต้องทำตัวทำให้เป็นเหมือนแผ่นดินให้จงได้ ลักษณะของแผ่นดินนั้นคนและสัตว์ทั้งหลายจะทำร้ายทำดี กล่าวร้าย กล่าวดีประการใด มหาปฐพีนั้นก็มิได้รู้โกรธรู้เคือง

ที่ว่าทำใจให้เหมือนแผ่นดินนั้น คือว่าให้วางใจเสีย

อย่าเฝ้าเพื่ออาลัยหัวใจของตน ให้ระลึกอยู่ว่า ตัวมาอาศัยอยู่ไปชั่วคราวเท่านั้น เขาจะนึกจะคิดอะไรก็อย่าตามเขาไป ให้เข้าใจอยู่ว่าเราอยู่ไปคอยวันตายเท่านั้น ประโยชน์อะไรกับวัตถุข้าวของและตัวตนอันเป็นของภายนอก แม้แต่ใจซึ่งเป็นของภายในและเป็นของสำคัญ ก็ยังต้องให้ปล่อยให้อย่าง ว่าง อย่าถือเอาว่าเป็นของของตัว กล่าวไว้แต่พอให้เข้าใจเพียงเท่านั้นโดยสังเขป

ดูกรอานนท์ คำที่ว่าให้ปล่อยวางจิตใจนั้นคือว่า ให้ละความโลภความโกรธความหลง ปลงเสียซึ่งการร้ายและการดีที่บุคคลนำมากล่าว มีลาภ เลื่อมลาภ มียศ เลื่อมยศ นินทา สรรเสริญ สุข ทุกข์ อายาณดี อายาณร้าย แม้ปัจจัยเครื่องบริโภคนั้น เป็นต้นว่าอาหารการกิน ผ้าผ่อนเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่ที่นอน เกสสำหรับแก้โรค ก็ให้ละความโลภความหลงในปัจจัยเหล่านั้นเสีย ให้มีความมักน้อยในปัจจัย แต่มิใช่ว่าจะห้ามเสียว่ามีให้กินมิให้นุ่งห่มมิให้อาศัยในสถานที่ มิให้กินหยูกกินยา เช่นนั้นก็หาไม่ได้ คือให้ละความโลภในปัจจัยเท่านั้น คือว่าเมื่อได้อย่างดี อย่างประณีต ก็ให้บริโภคอย่างดีอย่างประณีต ได้ อย่างเลวทรามต่ำช้า ก็ให้บริโภคอย่างเลวทรามต่ำช้า ตามมีตามได้ มิให้ใจขุนมัวด้วย ความโลภ ความโกรธ

ความหลง อย่างนี้แหละจึงจะได้ชื่อว่าปล่อยวางใจเสียได้ ถ้ายังเลือกปัจจัยอยู่ คือปล่อยให้ความโลภความโกรธ ความหลงเข้าครอบงำ เพราะเหตุแห่งปัจจัย ๔ อย่าง ใดอย่างหนึ่ง ชื่อว่าถือจิตถือใจอยู่ ยังไม่ถึงพระนิพพาน ได้เลย ถ้าละความโลภ ความโกรธ ความหลงในปัจจุบัน นั้นได้แล้ว จึงชื่อว่าทำตัวให้เป็นเหมือนแผ่นดิน เป็นอัน ถึงพระนิพพานได้โดยแท้

มีคำสวดเข้ามาในที่นี้ว่า เหตุไฉนจึงมิให้ถือใจ เมื่อไม่ให้ถือเช่นนั้น จะให้เอาใจไปไว้ที่ไหนเพราะไม่ใช่ใจของคนอื่น เป็นใจของตัวแท้ ๆ ที่จะเป็นอยู่ได้ทุกวันนี้ ก็เพราะมีใจนี้เอง ถ้าไม่มีใจนี้แล้วก็ตายเท่านั้น จะให้วางใจเสียแล้วจะรู้จะเห็นอะไร มีคำวิสนาไว้ว่า ผู้ที่เข้าใจว่า ใจนั้นเป็นของของตัวจริง ผู้นั้นก็เป็นคนหลง ความจริงไม่ใช่จิตของเราแท้ ถ้าหากเป็นจิตใจของเรา แท้ก็คงบังคับได้ตามประสงค์ว่า อย่าให้แก่อย่าให้ตายก็ คงจะได้สักอย่าง เพราะเป็นของตัว อันที่แท้จิตใจนั้น เป็นลมอันเกิดอยู่สำหรับโลก ไม่ใช่จิตใจของเรา โลก เขาตั้งแต่งไว้ก่อนเรา เราจึงเข้ามาอาศัยอยู่กับด้วยลม จิตใจ ณ กาลภายหลัง

ถ้าหากว่าเป็นจิตใจของเรา เราพาเอามาเกิด ครั้น
เกิดขึ้นแล้วจิตใจนั้นก็หมดไป ใครจะเกิดขึ้นมาได้อีก นี่
ไม่ใช่จิตใจของใครสักคน เป็นของมีอยู่สำหรับโลก ผู้ใด
จะเกิดก็ถือเอาลมนั้นเกิดขึ้น ครั้นได้แล้วก็ถือเป็นจิต
ของตน ที่จริงเป็นของสำหรับโลกทั้งสิ้น ที่ว่าจิตใจของ
ตนนั้น ก็เพียงให้รู้ซึ่งการบุญการกุศล การบาป การอกุศล
และเพียงให้รู้ทุกข์สุข สวรรค์และพระนิพพาน ถือเอาไว้
ให้ถึงที่สุดเพียงพระนิพพานเท่านั้น ถ้าถึงพระนิพพานแล้ว
ต้องวางจิตใจคืนไว้แก่โลกตามเดิมเสียก่อน ถ้าวางไม่ได้
เป็นโทษ ไม่อาจถึงพระนิพพานได้ มีค่าแก่ไว้ ดังนี้

ตทนนฺตร ลำดับนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสเทศนา
ต่อไปอีกว่า **อานนฺท** ดูกรอานนท์ บุคคลทั้งหลายที่
หลงขึ้นไปบังเกิดในรูปพรหมอันปราศจากความรู้นั้น
ก็ล้วนแต่บุคคลผู้ปรารถนาพระนิพพาน แต่ไม่รู้จักกว้างใจ
ให้สิ้นให้หมดทุกขนั้นเอง ไม่รู้จักวางจิตวิญญูณอันตน
เข้ามาอาศัยอยู่กับด้วยลมของโลก ทำความเข้าใจว่า
เป็นจิตของตัว และเข้าใจว่า พระนิพพานมีอยู่ในเบื้อง
บนนั้น ตัวก็นึกเข้าใจเอาจิตของตัวขึ้นไปเป็นสุขอยู่ในนั้น
ครั้นตายแล้วก็เลยพาเอาตัวขึ้นไปอยู่ในที่อันไม่มีรูป ตาม
ที่จิตตนนึกไว้นั้น

อุกรอานนท์ ผู้ที่หลงขึ้นไปอยู่ในรูปพรหมแล้ว
จะได้ถึงโลกุตตรนิพพานนั้นช้านานยิ่งนัก เพราะว่าอายุ
ของอรูปพรหมนั้นยืนนัก จะนับว่าเท่านั้นเท่านั้นมีอาจ
นับได้จึงเชื่อว่าเป็นนิพพานโลกีย์ ต่างกันแต่มีได้ดับ
วิญญูณเท่านั้น ถ้าหากดับวิญญูณก็เป็นพระนิพพาน
โลกุตตระได้

ส่วนความสุขความสำราญในพระนิพพานทั้ง ๒ นั้น
ก็ประเสริฐเลิศโลกเสมอกันไม่ต่างกัน แต่นิพพานโลกีย์
เป็นนิพพานที่ไม่สิ้นสุดเท่านั้น เมื่อสิ้นอำนาจของฌานแล้ว
ยังต้องมีเกิดแก่เจ็บตาย ร้ายและดี คุณและโทษ สุข
และทุกข์ยังมีอยู่เต็ม เพราะเหตุนั้นผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งจะ
ปรารถนานิพพานพรหมไม่มีเลย ย่อมมุ่งต่อโลกุตตร
นิพพานด้วยกันทั้งนั้น แต่ไม่รู้จักปล่อยวาง วิญญูณจึง
หลงไปเกิดเป็นอรูปพรหม ส่วนโลกุตตรนิพพานนั้น
ปราศจากวิญญูณ วิญญูณยังมีที่ใด ความเกิดแก่เจ็บ
ตายก็มีอยู่ในที่นั้น โลกุตตรนิพพานปราศจากวิญญูณ
จึงไม่มีเกิดไม่มีแก่ไม่มีเจ็บไม่มีตาย มีแต่ความสุขสบาย
ปราศจากอามิสหาความสุขอันใดจะมาเปรียบด้วย
นิพพานไม่มี พระพุทธเจ้าตรัสแก่ข้าฯ อานนท์ ดังนี้แล

ปล่อยวาง

‘บุคคลที่เป็นลัทธิบรูซ ท่านเห็นแสงชัดซึ่งอนัตตา
ท่านถือใจของท่านไว้ก็เพียงแต่ให้รู้บาปบุญคุณโทษ
ประโยชน์และไม่ใช้ประโยชน์ รู้สันทานการกุศลและอกุศล
รู้ทางสุขทางทุกข์ในมนุษย์ สวรรค์และพระนิพพานเท่านั้น
ครั้นถึงที่สุดท่านก็ปล่อยวางเสียตามสภาวะแห่งอนัตตา’

ตทนนตร ลำดับนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสเทศนาต่อไปอีกว่า **อานนท** ดูกรอานนท์ บุคคลผู้ปรารถนาพระนิพพานแต่ยังปล่อยวางใจไม่ได้ ยังอาลัยถึงความสุขอยู่ คิดว่าพระนิพพานอยู่ในที่นี้ จะเอาจิตแห่งตนไปเป็นสุขในที่แห่งนั้น ครั้นจักปล่อยวางเสียก็กลัวว่าจะไม่มีอันได้นำไปให้เป็นสุข ถือใจอาลัยสุข เหตุนี้จึงมิได้พ้นนิพพานพรหม ดูกรอานนท์ เราตถาคตแสดงว่าให้ปลงใจให้วางใจนั้น เราชี้ข้อสำคัญที่สุดมาแสดง เพื่อให้รู้ให้เข้าใจได้ง่าย การวางใจปลงใจนั้น คือ วางสุขวางทุกข์ วางบาปบุญคุณโทษ วางโลก ไกรธ หลง วางลาภยศ นินทา สรรเสริญหมดทั้งสิ้น เหมือนดั่งไม่มีหัวใจ จึงชื่อว่าทำให้เหมือนแผ่นดิน ถ้ายังทำไม่ได้อย่าหวังว่าจะได้โลกุตตรนิพพานเลย ถ้าทำตัวให้เหมือนแผ่นดินได้ในกาลใด พึงหวังเกิดซึ่งโลกุตตรนิพพาน คงได้คงถึงในกาลนั้นโดยไม่ต้องสงสัย พระนิพพานเป็นของได้ด้วยยากยิ่งนัก แสนคนจะได้แต่ละคนก็ทั้งยาก

ดูกรอานนท์ ผู้มิได้ทำอริยมรรคปฏิบัติให้เต็มที่ยังเป็นปุถุชนหนาไปด้วยกิเลส หาปัญญาไม่ได้ และจะวางใจทำตัวให้เป็นเหมือนแผ่นดินนั้นไม่อาจทำได้เลย เหตุ

ที่เขาว่างใจไม่ได้ เขายังถือตัวถือใจอยู่ว่าเป็นของของ
ตัวแท้ จึงต้องทรมานทนทุกข์อยู่ในโลก เวียนว่ายตาย
เกิดแล้ว ๆ เล่า ๆ ไม่มีสิ้นสุด ดูกรอานนท์ ผู้ที่วางใจ
ทำตัวให้เป็นเหมือนแผ่นดินได้นั้น มีแต่บุคคลผู้เป็นนัก
ปราชญ์ และเป็นสัตบุรุษจำพวกเดียวทั้งนั้น เพราะท่าน
ไม่ถือตนถือตัว ท่านวางใจให้เป็นแผ่นดินได้ ท่านจึงได้
ถึงพระนิพพาน ส่วนผู้ที่ถือตัวถือใจปล่อยวางมิได้นั้น แต่
ล้วนเป็นคนโง่คนเขลาสิ้นทั้งนั้น บุคคลที่เป็นสัตบุรุษ
ท่านเห็นแจ้งชัดซึ่งอนัตตา ท่านถือใจของท่านไว้ก็เพียง
แต่ให้รู้บาปบุญคุณโทษ ประโยชน์และไม่ใช้ประโยชน์
รู้ศีลทานการกุศลและอกุศล รู้ทางสุขทางทุกข์ในมนุษย์
สวรรค์และพระนิพพานเท่านั้น ครั้นถึงที่สุดท่านก็ปล่อย
วางเสียตามสภาวะแห่งอนัตตา ส่วนคนโง่เขลานั้น ถือ

ตนถือตัว ถือว่าร่างกายเป็นอัตตาตัวตนจึงปล่อยวางมิได้
ดูกรอานนท์ อันว่าบุคคลที่ถือใจนั้นย่อมเป็นคนมักโลภ
มักโกรธ มักหลง บุคคลจำพวกใดที่ตกอยู่ในอำนาจแห่ง
ความโลภ ความโกรธ ความหลงนั้นจะเป็นนักบวชก็ตาม
เป็นคฤหัสถ์ก็ตาม ก็หาความสุขในมนุษย์หรือสวรรค์
มิได้เลย ย่อมมีอบายเป็นที่ไป ณ เบื้องหน้าโดยแท้

ดูกรอานนท์ บุคคลทั้งหลายผู้ปรารถนาเข้าสู่
พระนิพพานจงวางเสียซึ่งใจ อย่าอาลัยความสุข การ
วางใจก็คือการวางสุขวางทุกข์ และบาปบุญคุณโทษร้าย
ดี ซึ่งเป็นของสำหรับโลกนี้เสียให้สิ้น สิ่งเหล่านี้สร้างไว้
สำหรับโลกนี้เท่านั้นเมื่อต้องการพระนิพพานแล้วต้อง
ปล่อยวางไว้ในโลกนี้สิ้นทั้งนั้น จึงจะได้ความสุขในพระ
นิพพาน ซึ่งเป็นความสุขอย่างยิ่ง เป็นความสุขอันหา
ส่วนเปรียบมิได้

ดูกรอานนท์ เมื่อถือเอาความสุขในพระนิพพาน
แล้ว ก็ให้วางใจในโลกิยนี้เสียให้หมดสิ้น อันว่าความสุข
ในโลกิยก็มีอยู่แต่ในอินทรีย์ทั้ง ๖ นี้เท่านั้น ในอินทรีย์ทั้ง
๖ นั้นมีใจไว้เป็นเจ้า เอาประสาททั้ง ๕ คือ ตา หู จมูก
ลิ้น กาย นั้น เป็นกามคุณทั้ง ๕ ประสาททั้ง ๕ นี้เอง

เป็นผู้แต่งความสุขให้แก่เจ้าพระยาจิตตราช ประสาท
ตานนั้นเขาได้เห็นได้รู้อะไรของอันดงามต่าง ๆ ก็นำ
ความสุขไปให้แก่เจ้าพระยาจิตตราช ประสาทนั้นเมื่อ
เขาได้ยินได้ฟังศัพท์สำเนียงเสียงที่ไพเราะเป็นที่ชื่นชม
ทั้งปวง ก็นำความสุขสนุกสนานไปให้เจ้าพระยาจิตตราช
ประสาทจมูกนั้นเมื่อเขาได้จูบชมดมกลิ่นสุคันธรสของ
หอมต่าง ๆ ก็นำความสุขไปให้แก่เจ้าพระยาจิตตราช
ประสาทลิ้นนั้น เมื่อเขาบริโภคอาหารอันโอชะรสพิเศษ
ต่าง ๆ ก็นำความสุขสนุกสนานไปให้แก่เจ้าพระยาจิตตราช
ประสาทกายนั้น เมื่อเขาได้ถูกต้องฟูกเบาะเมาะหมอน
นุ่มห่มประดับประดาเครื่องกฤษณ์อันสวยงามและ
บริโภคมกคุณ ก็นำความสุขสนุกสนานไปให้แก่
เจ้าพระยาจิตตราช

เจ้าพระยาจิตตราชนั้น ก็คือใจนั่นเอง ส่วนใจนั้น
เป็นใหญ่ เป็นผู้คอยรับความสุขสนุกสนานอย่างเดียว
เท่านั้น ส่วนประสาททั้ง ๕ เป็นผู้นำความสุขไปให้แก่ใจ
ประสาททั้ง ๕ จึงชื่อว่ากามคุณ ส่วนความสุขในโลกนี้
มีแต่กามคุณทั้ง ๕ นี้เท่านั้น จึงเป็นเจ้าประเทศราชใน
บ้านน้อยเมืองใหญ่ ตลอดขึ้นไปจนถึงเทวโลก ก็มีแต่
กามคุณทั้ง ๕ เท่านั้น

วางสุข - วางทุกข์

‘กุศลนั้นได้แก่กองสุข อกุศลนั้นได้แก่กองทุกข์
กองสุขและกองทุกข์นั้น หากเป็นของเกิดติดเนื่องอยู่ด้วยกัน
ไม่มีใครจะพรากให้แตกออกจากกันได้
ครั้นถึงเอากุศลคือกองสุขแล้ว ส่วนอกุศลคือกองทุกข์นั้น
แม้ไม่ถือเอาก็เป็นอันได้อยู่เอง’

ดูกรอานนท์ ผู้ที่จะนำตนไปมีสุขในพระนิพพาน ต้องวางเสียซึ่งความสุขในโลกีย์ ถ้าวางไม่ได้ก็ไม่ได้ความสุขในพระนิพพาน ถ้าวางสุขในโลกีย์มิได้ก็ไม่พ้นทุกข์ ด้วยความสุขในโลกีย์เป็นความสุขที่เจืออยู่ด้วยทุกข์ ครั้นเมื่อถือเอาสุขก็คือถือเอาทุกข์นั่นเอง ครั้นไม่วางสุขก็คือไม่วางทุกข์นั่นเอง จะเข้าใจว่าเราจะถือเอาแต่สุขทุกข์ไม่ต้องการดังนี้ไม่ได้เลย เพราะสุขทุกข์เป็นของเนื่องอยู่ด้วยกัน ถ้าไม่วางสุขเสียก็เป็นอันไม่พ้นทุกข์

ดูกรอานนท์ บุคคลทั้งหลายผู้ที่รู้ว่าจะรู้ว่าจะสุขทุกข์ติดกันอยู่นั้นหายากยิ่งนัก มีแต่เราตถาคตผู้ประกอบด้วยทศพลญาณนี้เท่านั้น บุคคลทั้งหลายที่ยังเป็นปุถุชนคนโง่เขลานั้นทำความเข้าใจว่า สุขก็มีอยู่ต่างหาก ทุกข์ก็มีอยู่ต่างหาก ครั้นเราถือเอาสุขเราก็ได้สุข เราไม่ถือเอาทุกข์ ทุกข์ก็ไม่มี ดังนี้ เพราะเหตุที่เขาไม่รู้ว่าสุขกับทุกข์ติดกันอยู่ เขาจึงไม่พ้นทุกข์ เมื่อผู้ใดอยากพ้นทุกข์ให้วางสุขเสียก็เป็นอันละทุกข์วางทุกข์ด้วยเหมือนกัน

ใครเล่าจะมีความสามารถพรากสุขทุกข์ออกจากกันได้ แม้เราตถาคตก็ไม่มีอำนาจวิเศษที่จะพรากจากกันได้ ถ้าหากเราตถาคตพรากสุขและทุกข์ออกจากกันได้

เราจะปรารถนาเข้าสู่พระนิพพานทำไม เราจะถือเอาแต่สุขอย่างเดียว เสวยแต่ความสุขอยู่ในโลกเท่านั้น ก็เป็นอันสุขสบายพออยู่แล้ว นี่ไม่เป็นเช่นนั้น เราแสวงหาความสุขโดยส่วนเดียว ไม่มีทางที่จะพึงได้ เราจึงวางสุขเสีย ครั้นวางสุขแล้ว ทุกข์ไม่ต้องวางก็หายไปเอง อยู่กับเราไม่ได้ เราจึงสำเร็จพระนิพพาน พ้นจากกองทุกข์ด้วยประการดังนี้ ดูกรอานนท์ อันสุขในโลกียนั้น ถ้าตรีกตรองให้แน่นอนแล้ว ก็เป็นกองทุกข์นั่นเอง มันเกิดมาเป็นมิตรติดกันอยู่ ไม่มีผู้ใดจะพรากออกจากกันได้ เราตถาคตกลัวทุกข์เป็นอย่างยิ่ง หาทางชนะทุกข์มิได้ จึงปรารถนาเข้าพระนิพพาน เพราะเหตุกลัวทุกข์นั้นอย่างเดียว พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่ข้าฯ อานนท์ ดังนี้แล

ตทหนฺตรํ ลำดับนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสเทศนาสืบต่อไปอีกว่า **อานนฺท** ดูกรอานนท์ กุศลธรรมและอกุศลธรรมนั้น ได้แก่กองกิเลส ๑,๕๐๐ นั้นเอง อภัยกถุทธธรรมนั้นคือองค์พระนิพพาน ครั้นพ้นจากกองกุศลธรรมและอกุศลธรรมนั้นแล้ว จึงเป็นองค์แห่งพระอรหันต์ และพระนิพพานโดยแท้ ถ้ายังไม่พ้นจากกุศลและอกุศลธรรมตราบใด ก็ยังไม่ใช่อภัยกถุทธธรรมนั้น คือยังไม่ใช่องค์พระอรหันต์ยังไม่ใช่องค์พระนิพพานได้

ดูกรอานนท์ กุศลนั้นได้แก่กองสุข อกุศลนั้นได้แก่กองทุกข์ กองสุขและกองทุกข์นั้น หากเป็นของเกิดติดเนื่องอยู่ด้วยกันไม่มีใครจะพรากให้แตกออกจากกันได้ครั้นถือเอากุศลคือกองสุขแล้ว ส่วนอกุศลคือกองทุกข์นั้น แม้ไม่ถือเอาก็เป็นอันได้อยู่เอง ดูกรอานนท์ เมื่อบุคคลต้องการพระนิพพาน ก็ให้วางเสียซึ่งความสุขนั้นก่อน ความสุขในโลกียะนั้นเองชื่อว่ากุศล จึงจะถึงพระนิพพาน ถ้าหากว่าไม่มีความสามารถ คือไม่อาจทำพระนิพพานให้แจ้งได้ ก็ให้ยึดเอากุศลนั้นไว้ก่อน พอให้ได้ความสุขในมนุษย์และสวรรค์ แต่จะให้พ้นทุกข์นั้นไม่ได้ ถ้าเมื่อรู้อยู่ว่า ตนจะพ้นทุกข์ไม่ได้ ก็ให้ยึดเอากุศลนั้นไว้เป็นสะพานสำหรับไต่ไปสู่ความสุข ถ้ารู้ว่าตนยังไม่พ้นทุกข์ข้ามารวง กุศลเสียก็ยิ่งซ้ำร้าย เพราะเมื่อวางกุศลเสียแล้วตนก็จะเข้าไปหากองอกุศล คือกองบาปเท่านั้น เมื่อตกเข้าไปในกองอกุศล อกุศลนั้นก็必将นำไปทนทุกข์เวทนาในอบายภูมิทั้ง ๔ หาความสุขในโลกมิได้เลย เพราะเหตุนั้นเมื่อตนยังไม่ถึงพระนิพพาน ก็ให้บำเพ็ญบุญกุศลไว้ พอจะได้อาศัยเป็นสุขสบายไปในชาตินี้และชาติหน้า

ภนฺเต ข้าแต่พระอริยกัสสปะ พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่ข้าฯ อานนท์ดังนี้

จิตกับตัณหา

‘เราพิจารณาด้วยญาณอันขุปัสสยา
และเห็นแจ้งชัดว่าสุขและทุกข์ติดอยู่ด้วยกัน
ครั้นรู้แจ้งแล้วก็ตรัสตรองหาอุปาย
ที่จะกำจัดสุขและทุกข์ให้พราวออกจากรากัน
มันแสนยากแสนลำบากเหลือกำลัง’

ตทนนตร ลำดับนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสเทศนาต่อไปอีกว่า **อานนท** ดูกรอานนท์ เราตถาคตจะแสดงในข้ออันเป็นที่สุดแต่โดยย่อ ๆ พอให้เข้าใจง่าย ๆ ที่สุดนั่นก็คือ จิตกับตัณหา จิตนั้นจำแนกออกไป เรียวกว่า กองกุศลคือ กองสุข ตัณหานั้นจำแนกออกไป เรียวกว่า กองอกุศลคือ กองทุกข์ ตันเหง้าเค้ามูลแห่งทุกข์นั้น ก็คือจิตและตัณหาตัวเอง จิตเป็นผู้คิดให้ได้มีสุขขึ้น ส่วนตัณหานั้นก็ให้เกิดเห็นตาม จิตมีความสุขมากขึ้นเท่าใด ตัณหาก็ก่อให้เกิดทุกข์ตามมากขึ้นไปเท่านั้น

ดูกรอานนท์ แต่เบื้องต้นเมื่อเราตถาคต ยังไม่รู้แจ้งว่าสุขและทุกข์อยู่ติดต่อกัน เราก็ถือเอากุศลจิตอันเดียวหมายจักให้เป็นสุขอยู่ทุกเมื่อ ส่วนทุกข์จะไม่ให้มาก็ตั้งหน้าบ่าเพิ่ญกุศลจิตเรื่อยไป เมื่อได้สุขเท่าใด ทุกข์ก็พลอยเกิดมีเท่านั้น ครั้นภายหลัง เราพิจารณาด้วยญาณ จักขุปัญญา และเห็นแจ้งชัดว่าสุขและทุกข์ติดอยู่ด้วยกัน ครั้นรู้แจ้งแล้วก็ตรึกตรองหาอุบาย ที่จะกำจัดสุขและทุกข์ให้พรากรออกจากกัน มันแสนยากแสนลำบากเหลือกำลัง จนสิ้นปัญญาหาทางไปทางมาไม่ได้ เราตถาคต

จึงวางเสียซึ่งสุข คืนให้แก่ทุกข์ คือวางใจให้แก่ตัณหา ครั้นเราวางใจไว้ให้แก่ตัณหาแล้ว ความสุขในพระนิพพานก็เลยเข้ามารับเราให้ถึงนิพพานดิบในขณะนั้น พร้อมกับวางใจไว้ให้แก่ตัณหา ดูกรอานนท์ เมื่อวางใจได้ จึงเป็นอัพยาภุต จึงเรียกชื่อว่าถือเอาอัพยาภุตเป็นอารมณ์ เป็นองค์พระอรหันต์ คือได้เข้าตั้งอยู่ในพระนิพพานด้วยอาการดังนี้

ลำดับนั้นพระพุทธเจ้าจึงตรัสเทศนาแก่ข้าฯ อานนท์สืบต่อไปอีกว่า **อานนท** ดูกรอานนท์ อันว่าอรหันต์นั้นจะได้มีจำเพาะแต่เราตถาคตพระองค์เดียวก็หาไม่ได้ ย่อมมีเป็นของสำหรับโลก สำหรับไว้โปรดสัตว์โลกทั้งไป ไม่ใช่ของเรตถาคตและของผู้หนึ่งผู้ใดเลย ดูกรอานนท์ เราตถาคตเป็นผู้ไกลจากกิเลสแล้ว จึงได้มาซึ่งพระอรหันต์ บุคคลผู้ใดปราศจากกิเลสแล้ว บุคคลผู้นั้นก็เป็นผู้ได้พระอรหันต์เสมอกันทุกคน บุคคลผู้ใดที่ยังไม่ปราศจากกิเลสถึงแม้จะอ้อนวอนเราตถาคตว่า อรหันต์ อรหันต์ ดังนี้จนถึงวันตาย ก็ไม่อาจได้ซึ่งพระอรหันต์เลย เป็นแต่กล่าวด้วยปากเปล่า ๆ เท่านั้น และมาเข้าใจว่า การละกิเลสได้หรือไม่ได้นั้นไม่เป็นประมาณ

เมื่อได้อ้อนวอนหาซึ่งองค์พระอรหันต์เจ้าด้วยปากด้วยใจแล้ว พระอรหันต์เจ้าก็จะนำเราให้เข้าสู่พระนิพพาน เข้าใจเสียอย่างนี้ได้ชื่อว่าเป็นคนหลงแท้ แม้เมื่อตนยังไม่พ้นลามกมลทินแห่งกิเลส แล้วไปอ้อนวอนพระอรหันต์ที่หมดมลทินกิเลส ให้มาตั้งอยู่ในตัวตนอันแปดเปื้อนด้วยลามกมลทินแห่งกิเลส จะมีทางได้มาแต่ไหน เปรียบเหมือนดังมีสระอยู่สระหนึ่ง เต็มไปด้วยของเน่าของเหม็นสารพัดทั้งปวง เป็นสระมีน้ำเหม็นสาบเหม็นคาวน่าเกลียดยิ่งนัก และมีบุรุษคนหนึ่งตกอยู่ในสระนั้น หากว่าบุรุษคนนั้นร้องเรียกให้อานนท์ลงไปอยู่ในสระน้ำเน่ากับเขาด้วย อานนท์จะไปอยู่ด้วยกับเขาหรือ

ดูกรอาณนทฺ์ เราจะบอกให้สิ้นเชิง ถ้าอาณนทฺ์ลงไปอยู่ในสระกับบุรุษผู้แปดเปื้อนด้วยน้ำเนาได้ ดังนั้นองค์พระอรหันตเจ้าก็อาจจะไปตั้งอยู่กับบุคคลผู้แปดเปื้อนด้วยกิเลสได้เหมือนกัน ถ้าอาณนทฺ์ลงไปอยู่ด้วยกับบุรุษแปดเปื้อนไม่ได้ องค์พระอรหันตเจ้าก็ไม่อาจตั้งอยู่กับบุคคลผู้แปดเปื้อนด้วยกิเลสได้เหมือนกันเช่นนั้น ดูกรอาณนทฺ์ ท่านจะลงไปอยู่ด้วยกับบุรุษแปดเปื้อนได้หรือไม่ มีพุทธวิภาตรัสถาม ฉะนี้ข้าฯ อาณนทฺ์จึงกราบทูลว่าลงไปอยู่ด้วยไม่ได้ ถ้าท่านไม่ลงไป บุรุษผู้นั้นก็กล่าววิงวอนท่านอยู่รำไปจะสำเร็จหรือไม่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้าข้าพระองค์ไม่ลงไปบุรุษผู้นั้นก็ทำอะไรแก่ข้าพระองค์ไม่ได้ ความปรารถนาก็ไม่สำเร็จ เป็นแต่วิงวอนอยู่เปล่า ๆ เท่านั้นเอง

ดูกรอาณนทฺ์ ข้ออุปมานี้ฉันใด บุรุษผู้จมอยู่ในน้ำนั้น เปรียบเหมือนบุคคลผู้เหมือนตัวของอาณนทฺ์ อาณนทฺ์ไม่ลงไปอยู่ด้วยกับบุรุษแปดเปื้อนฉันใด พระอรหันตท่านก็ไม่ไปอยู่ด้วยกับบุคคลผู้แปดเปื้อนด้วยกิเลสฉันนั้น แม้จะวิงวอนด้วยปากด้วยใจสักเท่าไรก็ไม่สำเร็จ พระอรหันตท่านเป็นผู้บริสุทธิ์ เป็นผู้พ้นทุกข์แล้ว ท่านไม่

น้อมเข้าไปหาบุคคลผู้ใดผู้หนึ่งเลย ครั้นบุคคลผู้ใด
ปรารถนาความสุขแล้ว จงน้อมตัวเข้าไปหาท่าน ท่านก็
โปรดให้ได้ความสุข ทุกคนจะเข้าใจว่าพระอรหันต์ท่าน
เลือกหน้าเลือกบุคคล จะติเตียนอย่างนั้นไม่ควร ถ้าผู้ใด
พ้นจากกิเลสทางและพัสดุกามได้แล้ว ชื่อว่าน้อมตัว
เข้าไปหาท่าน ๆ ก็โปรดนำเข้าสู่พระนิพพาน เสวยสุขอยู่
ด้วยท่าน ไม่เลือกหน้าบุคคลเลย แต่ผู้จมอยู่ด้วยกิเลส
ทาง ละกิเลสไม่ได้ ชื่อว่าไม่น้อมตัวเข้าไปหาท่านเอง

ดูกรอานนท์ ถึงตัวเราตถาคต ก็ต้องน้อมตัว
เข้าไปหาท่าน ท่านจึงโปรดให้ตถาคตนี้ได้เป็นครูแก่โลก
ดังนี้ เพราะว่าพระอรหันต์ท่านเป็นผู้ดี และจักให้ท่าน
เข้าไปคบหาคนชั่วนั้นเป็นไปไม่ได้ และผิดธรรมเนียมด้วย
สมควรแต่ผู้เลวทรามต่ำช้า จะเข้าไปหาท่านผู้ดี ผู้สูง
ศักดิ์โดยส่วนเดียว ข้าแต่พระมหากัสสปะผู้มีอายุ
พระพุทธานุเจ้าตรัสเทศนาแก่ข้าฯ อานนท์ ดังนี้แล

ตทนนฺตร ลำดับนั้นพระพุทธานุเจ้าจึงตรัสเทศนา
สืบไปอีกว่า **อานนฺท** ดูกรอานนท์ บุคคลผู้ใดปรารถนา
ซึ่งพระอรหันต์ ก็พึงยกตัวและห้ามใจให้ห่างไกลจาก
กองกิเลส เพราะพระอรหันต์ท่านเป็นผู้ไกลจากกิเลส จะ

บริกรรมแต่ด้วยปากด้วยใจว่า อรหันต์ ๆ แล้วเข้าใจว่า
ตนได้พระอรหันต์ เห็นว่าเป็นบุญกุศล จะได้ความสุขใน
มนุษย์และสวรรค์และพระนิพพาน จะทำความเข้าใจ
อย่างนี้ไม่สมควรพระนามชื่อว่าพระอรหันต์นี้ เราบอกไว้
ให้รู้ว่า ผู้ไกลจากกิเลสจะถือเอาแต่พระนามว่าอรหันต์ ๆ
แล้วเข้าใจว่าตนได้สำเร็จเช่นนี้ ไม่ควร เพราะคำที่ว่า
อรหันต์ใคร ๆ ก็กล่าวได้ จะมีเป็นพระอรหันต์กันเต็ม
โลกหรือ

ดูกรอานนท์ พระอรหันต์ก็คือเราตถาคตนี้เอง
เหตุที่เราปราศจากกิเลสละกิเลสสิ้นแล้ว เราจึงได้ถึงที่
สุดแห่งพระอรหันต์ องค์พระอรหันต์กับเราตถาคตก็
หากเป็นอันเดียวกันจะร้องเรียกพระอรหันต์ว่าเป็น
ตถาคตก็ไม่ผิด หรือจะร้องเรียกเราตถาคตเป็นพระ
อรหันต์ก็ไม่ผิด ผู้ใดละกิเลสได้สิ้นเชิงแล้ว ผู้นั้นก็ได้ชื่อ
ว่าถึงที่สุดแห่งพระอรหันต์สิ้นด้วยกัน จะถือพระ
อรหันต์เป็นเราตถาคตองค์เดียวหาไม่ได้ จงเข้าใจองค์
แห่งพระอรหันต์ ดังเราตถาคตแสดงมานี้เถิด ข้าแต่
พระมหากัสสปะผู้มีอายุ พระพุทธเจ้าได้ตรัสเทศนาแก่
ข้า ฯ อานนท์ ดังนี้แล

ผู้รู้มาก ถือตัว ไหว้พระนิพพาน

‘เพราะฉะนั้นเมื่อท่านต้องการพระนิพพานแล้ว

ไม่ว่าใครจะถือว่าตัวรู้ดี

เป็นผู้ใหญ่เป็นผู้สูงศักดิ์ดีกว่าผู้อื่น

ยิ่งถือตนถือตัวขึ้นเท่าใด

ก็ยิ่งให้ดับประตูประตูปพระนิพพานเข้าเท่านั้น’

ตทนนตร ลำดับนั้นพระพุทธเจ้าจึงตรัสเทศนาต่อไปว่า **อานนท** ดูกรอานนท์ สิ่งที่ทำให้สัตว์โลกเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏฏสงสาร ทรมานทุกข์ในนรกและกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานแล้ว ๆ เล่า ๆ ไม่รู้สิ้นสุดนี้ มิใช่สิ่งอื่นคือตัวกิเลสและตัณหาปล่อยลงให้ดวงจิตของสัตว์ทั้งหลายมิให้พ้นทุกข์ภัยในวัฏฏสงสาร และมิได้ถึงพระนิพพานได้ ถ้าผู้ใดมิได้รู้กองแห่งกิเลสแล้ว ผู้นั้นก็จะประสบภัยได้รับทุกข์ในอบายภูมิทั้ง ๔ มิได้มีเวลาสิ้นสุด ดูกรอานนท์ จงจับตัวตัณหาให้ได้ ถ้าจับได้แล้ว เมื่อตัวต้องทุกข์ก็จะเห็นได้ว่าตัวเป็นอนัตตา เมื่อจับไม่ได้ก็เห็นตัวเป็นอนัตตาไม่ได้ บุคคลทั้งหลายที่มาเป็นสานุศิษย์แห่งพระตถาคตนี้ ก็มีความประสงค์ด้วยพระนิพพาน การที่จะรู้ว่าดีหรือชั่วกว่ากัน ก็แล้วแต่กิเลสเป็นผู้ตัดสินด้วยว่า พระนิพพานเป็นที่ปราศจากกิเลสตัณหา ถ้าผู้ใดเบาบางจากกิเลสตัณหาผู้นั้นก็เป็นผู้ดียิ่งว่าผู้ยังหนาอยู่ด้วยกิเลสตัณหา ผู้ใดตั้งอยู่ในนิจศีล คือ ศีล ๕ ผู้นั้นยังหนาอยู่ด้วยกิเลส แต่ได้ชื่อว่าเป็นผู้บางจากกิเลสได้ชั้นหนึ่ง ถ้าตั้งอยู่ในอุโบสศีล คือศีล ๘ ได้ชื่อว่าบางจากกิเลสได้ ๒ ชั้น ถ้ามาตั้งอยู่ในทศศีลคือ ศีล ๑๐ ผู้นั้น

ก็ได้ชื่อว่าบางจากกิเลสได้ ๓ ชั้น ผู้เข้ามาตั้งอยู่ในศีล พระปาติโมกข์คือ ศีล ๒๒๗ ผู้นั้นก็ได้ชื่อว่า บางจากกิเลสได้ ๔ ชั้น ผลอานิสงส์ก็มีเป็นลำดับขึ้นไปตามศีลนั้น ผู้ที่มีศีลน้อยอานิสงส์ก็น้อย ผู้ที่ศีลมากอานิสงส์ก็มากขึ้นไปตามส่วนของศีล บุคคลที่มีได้ตั้งอยู่ในศีล ๕ ถึงจะมีความรู้ความฉลาดมากมายสักเท่าใดก็ดีก็ไม่ควรจะกล่าวคำประมาทแก่ผู้ที่มีศีล ๕ ผู้ที่มีศีล ๕ ก็ควรยินดีแต่เพียงชั้นศีลของตน ไม่ควรที่จะกล่าวคำประมาทแก่ผู้ที่มีศีล ๘ ผู้ที่มีศีล ๘ ก็ควรยินดีแต่เพียงศีลของตนไม่ควรที่จะกล่าวคำประมาทในท่านที่มีศีล ๑๐ ผู้ที่มีศีล ๑๐ ก็ควรยินดีอยู่ในชั้นศีลของตน ไม่ควรที่จะกล่าวคำประมาทในท่านที่มีศีลพระปาติโมกข์ ถ้าแลเห็นกล่าวโทษติเตียนท่านที่มีศีลยิ่งกว่าตน ชื่อว่าเป็นคนหลง เป็นคนห่างจากทางสุขในมนุษย์ และสวรรค์ และพระนิพพานแท้

ดูกรอานนท บุคคลผู้ไม่มีศีล ปราศจากการรักษาศีล ไม่ควรกล่าวซึ่งคำประมาทแก่ท่านผู้มีศีล ตัวตั้งอยู่ภายนอกศีลแล้วมาเข้าใจว่า ตัวเป็นผู้ดีกว่าท่านผู้มีศีล แล้วกล่าวคำสบประมาทดูหมิ่นในท่านผู้มีศีล บุคคล

จำพวกนั้นชื่อว่าเป็นเจ้ามัจฉาทิฏฐิใหญ่ ชื่อว่าเป็นคน
หลงทาง เป็นผู้ห่างจากความสุขในมนุษย์และสวรรค์

ดูกรอานนท์ บุคคลผู้ตั้งอยู่ภายนอกคิเลสนั้น ได้
ชื่อว่าเป็นผู้ตั้งอยู่ในกิเลส ยังเป็นผู้หนาแน่นอยู่ด้วยกิเลส
แม้จะเป็นผู้มีความรู้ความฉลาดมากมายสักปานใดก็ตาม
ก็ไม่ควรถือตัวเป็นผู้ยิ่งกว่าผู้มีศีล เหตุว่าผู้ที่ไม่มีศีลนั้น
ยังห่างจากพระนิพพานมาก ผู้ที่มีศีลชื่อว่าใกล้ต่อพระ
นิพพานอยู่แล้ว ถึงจะไม่รู้อะไร มีเพียงศีลเท่านั้น ก็ยังดี
กว่าผู้ไม่มีศีลอยู่นั่นเอง เพราะท่านเป็นผู้บางจากกิเลส
บุคคลผู้ที่แน่นอนหนาไปด้วยกิเลส แม้จะเป็นผู้รู้มาก
แตกฉานในข้อธรรมและข้อธรรมประการใดก็ตาม ก็
ควรจะทำความเคารพยำเกรงในท่านที่มีศีล จึงจะถูก
ต้องตามคลองธรรมที่เป็นทางแห่งพระนิพพาน ถ้าให้ผู้
มีศีลเคารพยำเกรงในผู้ที่ไม่มีศีลและเป็นผู้หนาแน่นด้วย
กิเลสเป็นความผิด ห่างจากทางพระนิพพานยิ่งนัก

ดูกรอานนท์ จะถือเอาความรู้และความไม่รู้เป็น
ประมาณทีเดียวไม่ได้ ต้องถือเอาการละกิเลสได้เป็น
ประมาณ เพราะว่าผู้จะถึงพระนิพพานต้องอาศัยการ

ละกิเลสโดยส่วนเดียว เมื่อละกิเลสได้แล้ว แม้ไม่มีความ
รู้มาก รู้แต่เพียงการละกิเลสได้เท่านั้น ก็อาจถึงพระ
นิพพานได้

ดูกรอานนท์ การที่จะได้ประสบสุขเพราะละ
กิเลสต่างหาก ผู้ที่มีความรู้แต่มีได้ละเสียซึ่งกิเลส ย่อม
ไม่เป็นประโยชน์ ผู้มีความรู้นั้น แม้จะรู้มากแสนพระคัมภีร์
หรือมีความรู้หาที่สุดมิได้ก็ตาม ก็รู้อยู่เปล่า ๆ จะเอา
ประโยชน์อันใดอันหนึ่งไม่ได้ และจะให้เป็นบุญเป็นกุศล
และได้เสวยความสุขเพราะความรู้นั้นไม่มี เราตถาคต
ไม่สรรเสริญผู้ที่มีความรู้มากแต่ไม่มีศีล ผู้มีความรู้น้อย
แต่เป็นผู้ตั้งอยู่ในศีล เราสรรเสริญและนับถือผู้นั้นว่า
เป็นคนดี ถ้าผู้ใดนับถือผู้ที่มีกิเลสว่าดีกว่าผู้ไม่มีกิเลส
บุคคลผู้นั้นชื่อว่าถือศีลเอาต้นเป็นปลาย เอาปลายเป็นต้น
เอาสูงเป็นต่ำ เอาต่ำเป็นสูง ถ้าถืออย่างนี้ผิดทางแห่ง
พระนิพพานเป็นคนมิจฉาปฏิญฺญิ การที่นับถือบุคคลผู้หนา
ไปด้วยกิเลสว่าดีกว่าผู้บางเบาจากกิเลส เราตถาคตไม่
สรรเสริญเลย บุคคลจำพวกที่บางเบาจากกิเลส ใกล้ต่อ
พระนิพพาน เราตถาคตสรรเสริญและอนุญาตให้เคารพ
นับถือ กุศลนั้น พาดนเข้าสู่พระนิพพาน ถ้าไม่รู้ว่า

ดูกรอานนท์ จงพากันประพจน์ตามคำสอนที่เรา
แสดงไว้นี้ ถ้าผู้ใดมิได้ประพจน์ตาม ก็พึงเข้าใจว่าผู้นั้น
เป็นคนนอกพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ตรัสแก่ข้า
อานนท์ดังนี้แล้วจึงทรงแสดงต่อไปอีกว่า ดูกรอานนท์
เราตถาคตบัญญัติศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ ศีลพระ
ปาติโมกข์ไว้หลายประเภทนั้น ก็เพราะอยากให้สัตว์ยก
ตนออกจากกองกิเลส ดูกรอานนท์ บุคคลผู้บำเพ็ญศีล
มาน้อยประเภทใดประเภทหนึ่ง ก็เพื่อให้รู้ซึ่งการละ
กิเลส และยกตนให้พ้นจากกิเลส เมื่อไม่รู้เช่นนั้นได้ชื่อ
ว่าเป็นคนหลง

ส่วนผลอานิสงส์ที่ได้บำเพ็ญศีลนั้น เราตถาคต
ได้กล่าวอยู่ว่ามีผลอานิสงส์จริง แต่ว่ามีอานิสงส์น้อย และ
ผิดจากทางพระนิพพาน ถ้าปุถุชนเท่านั้น ว่ากล่าวสั่ง
สอนแต่เพียงเล็กน้อยก็ไม่เข้าใจเพราะเขาถือว่าเขาตี
เสียแล้ว แท้ที่จริงความรู้ของเหล่าพาลชนจะรู้ดีไปสัก
เท่าไร ก็ดีอยู่แต่เพียงมีลมอัสสาสะปัสสาสะเท่านั้น ถ้า
ลมอัสสาสะปัสสาสะขาดแล้ว ก็มีแต่เน่าเป็นเหยื่อ
หนอนนอนกลิ้งเหนือแผ่นดินจะหาสาระสิ่งใดไม่มีเลย
มีแต่เครื่องอสุจิเต็มไปสิ้นทั้งนั้น จะถือแต่ว่าตัวมีความรู้

ดูกรอานนท์ ธรรมดาบุคคลผู้ที่เป็นนักปราชญ์ มีปัญญาทั้งหลาย ย่อมไม่ถือเนื้อถือตัวว่าเรารู้ดีอย่างนั้นอย่างนี้ ท่านจะมีความรู้มากมายเท่าไร ก็มิได้ถือเนื้อถือตัวเหมือนอย่างพาลปฤชชน พวกพาลปฤชชนที่เขาห่างไกลจากพระนิพพานก็เพราะเหตุที่เขาถือเนื้อถือตัว การถือเนื้อถือตัวมีมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้ห่างไกลจากพระนิพพานมากเท่านั้น เหตุว่าประตูเมืองพระนิพพานนั้น แคบนักหนา ผมเส้นเดียวผ่าออกเป็น ๓ เส้นว เออแต่เส้นเดียวไปแยงเข้าที่ประตูนิพพาน ก็ยังคับแคบเข้าไม่ได้ เพราะฉะนั้นเมื่อท่านต้องการพระนิพพานแล้ว *ไม่ควร*

ดูกรอานนท์ การรักษาแล้วไม่ดีไม่มีราคา แม้

จะรักษามากมายหลายพันดวงก็สู้ผู้รักษาแก้วที่ตีมีราคา
ดวงเดียวไม่ได้ แก้วที่ไม่ตีมีราคาจะขายก็ไม่ได้ จะเก็บไว้
ก็ไร้ประโยชน์ ตกลงต้องรักษาไปเปล่า ๆ ส่วนแก้วที่มี

ราคานั้น จะขายก็ได้เงินมาก หากจะเก็บไว้ก็เป็นคุณประโยชน์แก่ตน และการเรียนมนต์และเรียนคาถาที่ไม่ดีไม่ขลัง แม้จะเรียนตั้งร้อยตั้งพันบทก็สุมนต์และคาถาที่ดีที่ขลังบทเดียวไม่ได้ แม้การที่รักษาพระวินัยบัญญัติและข้อวัตรก็เหมือนกันเช่นนั้น เมื่อรู้ประโยชน์แห่งศีลและข้อวัตรแล้วก็ไม่ต้องรักษามาก เมื่อไม่รู้ไม่เข้าใจก็รักษาพร่ำเพรื่อไปจนไม่มีเขตแดน จึงต้องได้รับความลำบากเหมือนผู้ที่ไม่รู้การงาน ต้องแบกเอาไปทิ้งเปลือกทั้งกระพี้ทั้งส่วนยาวไปเปล่า ๆ ฉะนั้น ผู้บริหารท่านรักษาวินัยและข้อวัตรไม่มาก แต่หากได้รับอานิสงส์เพียงพอเหมือนอย่างผู้รักษาแก้วตาดวงเดียว หรือผู้ที่เรียนมนต์และคาถาที่ขลังบทเดียวเท่านั้น ก็ให้สำเร็จประโยชน์ได้เต็มทีฉะนั้น

ตัวบุญ ตัวบาป

‘อันว่าบุญบาปสุขทุกข์ย่อมไม่มี ณ ภavnอกตัว

บุญกุศลและความสุขนั้นก็ติดดวงจิต

ส่วนบาปกรรมทุกข์โทษนั้นคือหมู่แห่งตัณหา

ตัณหานั้นจักมี ณ ที่อื่นนอกจากตัวตนของเราแล้วไม่มี’

ดูกรอานนท์ การที่เราตถาคตต้องการให้บวชนั้นก็เพื่อให้ได้บุญและกุศล อะไรชื่อว่าเป็นตัวบุญตัวกุศล ตัวบุญตัวกุศลนั้นไม่ใช่สิ่งอื่น คือความดับเสียซึ่งกิเลส การรักษากิจวัตรและพระวินัย อย่างไรก็ตาม ถ้าดับกิเลสได้มากก็เป็นบุญมาก ถ้าดับกิเลสได้น้อยก็เป็นบุญน้อย ถ้าดับกิเลสไม่ได้ก็ไม่ใช่บุญเลย บาปอกุศลนั้นก็ไม่ใช่อื่น คือ ตัวกิเลส กิเลสก็คือตัณหานั่นเอง ดับกิเลสตัณหาไม่ได้ก็เป็นอันไม่ได้บุญไม่ได้กุศลเลย ผู้ที่ไม่รู้จักบุญและบาปนั้นมาทำความเข้าใจว่า บวชรักษาคือวัตรรักษาศีลเอาบุญ บุญนั้นมีอยู่นอกตนนอกตัว มีอยู่ที่ดินฟ้าอากาศ เมื่อบวชได้รักษากิจวัตรแล้วบุญนั้นก็จะเลื่อนลอยมาจากสถานที่ต่าง ๆ มีนภาลัยเวหาอากาศเป็นต้น มานำเอาตัวขึ้นไปสู่สวรรค์ และพระนิพพานเห็นไปโดยผิดทางเช่นนี้ ล้วนแต่เป็นคนหลงสิ้นทั้งนั้น

ดูกรอานนท์ ผู้ที่ไม่รู้จักบาป เข้าใจว่าบาปนั้นอยู่นอกตนนอกตัว เมื่อทำบาปแล้วบาปนั้นก็พลุกมาแต่นรกใต้พื้นดินมาจับกุมคุมเอาตัวลงไปสู่นรก การที่ทำความเข้าใจอย่างนี้นับว่าเป็นคนหลงสิ้นทั้งนั้น ดูกรอานนท์ สุขก็ดี ทุกข์ก็ดี บาปบุญคุณโทษก็ดี ย่อมมีอยู่ที่

เรา จะเข้าใจว่าบาปบุญอยู่ภายนอกตัว ทำบุญแล้ว คอยทำบุญจะมานำเอาตัวไปสู่สุคติ คิดอย่างนี้ตั้งร้อยชาติแสนชาติก็ไม่อาจได้ อันว่าบุญบาป สุขทุกข์ ย่อมไม่มี ณ ภายนอกตัว บุญกุศลและความสุขนั้นก็คือดวงจิต ส่วน บาปกรรมทุกข์โทษนั้นคือหมู่แห่งตัณหา ตัณหานั้นจักมี ณ ที่อื่นนอกจากตัวตนของเราแล้วไม่มี ตัวบุญและตัวบาป ก็อยู่ที่ใจของเราเมื่อตัวไม่ชอบทุกข์ อยากได้ความสุข ก็ จงพยายามแก้ไขของเรานั้นเถิด ถ้าเราไม่เป็นผู้แสวงหา ความสุขให้พ้นจากทุกข์แล้ว ใครจะมาช่วยตัวเราให้พ้น จากทุกข์ให้ได้รับความสุขได้เล่า เพราะสุขทุกข์อยู่ที่ตัว ของเรา เมื่อเราหามิได้แล้ว ใครคนอื่นที่ไหนเขาจะหา มาให้เราได้

ดูกรอานนท์ บุคคลผู้ที่เข้าใจว่าบุญกุศลสวรรค์ และพระนิพพานมีผู้นำมา บาปกรรมทุกข์โทษ นรกและ สัตว์ดิรัจฉานก็มีผู้พาไปทั้งสิ้น บุคคลที่เข้าใจอย่างนี้ชื่อ ว่าเป็นผู้หลงโลกหลงทางหลงสงสาร บุคคลจำพวกนั้น แม้จะทำบุญให้ทานสร้างกุศลใด ๆ ที่สุดจนออกบวชใน พระศาสนา นี้ ก็หาความสุขมิได้ จะได้เสวยแต่ความ ทุกข์โดยถ่ายเดียว

ดูกรอานนท์ บุญกับสุขหากเป็นอันเดียวกัน เมื่อมีบุญก็เชื่อว่ามีความสุข บาปกับทุกข์ก็เป็นอันเดียวกัน เมื่อมีบาปก็ได้ชื่อว่าทุกข์ ถ้าไม่รู้บาปก็ละบาปไม่ได้ ถ้าไม่รู้จักบุญก็หาบุญไม่ได้ เปรียบเหมือนเราอยากได้ทองคำ แต่เราหาไม่รู้ว่ามีรูปพรรณสัณฐานอย่างไร ถึงทองคำนั้นมีอยู่และเห็นเต็มตา ก็ไม่อาจถือเอาได้โดยเหตุที่ไม่รู้จัก แม้บุญก็เหมือนกัน ถ้าไม่รู้จักบุญก็หาบุญไม่ได้ อย่างว่าแต่บุญซึ่งเป็นของไม่มีรูปร่างเลย แม้แต่สิ่งอื่น ๆ ที่มีรูปร่าง ถ้าหากว่าเราไม่รู้จักก็ถือเอาไม่ได้

ดูกรอานนท์ บุคคลที่ไม่รู้จักบุญและไม่รู้จักสุข ทำบุญจะไม่ได้บุญ ไม่ได้สุขเสียเลย เช่นนั้นตถาคตก็หากล่าวปฏิเสธไม่ ทำบุญคงได้บุญและได้สุขอยู่นั้นแล แต่ทว่าตัวหากไม่รู้ไม่เข้าใจว่าบุญและความสุขก็ยังคงเกิดอยู่ที่ตัวนั่นเอง เมื่อไม่รู้ไม่เข้าใจ จึงเป็นอันมีบุญและสุขไว้เปล่า ๆ ดูกรอานนท์ บุคคลจำพวกที่ไม่รู้จักบุญคือความสุข เมื่อทำบุญแล้วปรารถนาเอาความสุข น่าสมเพทเวทนานักหนา ตัวทำบุญก็ได้บุญในทันใดนั้นเอง มิใช่ว่าเมื่อทำแล้วนาน ๆ จึงจะได้ ทำเวลาใดก็ได้เวลานั้น แต่ตัวไม่รู้นั่งทับนอนทับบุญอยู่เปล่า ๆ ตัวก็ไม่ได้รับบุญ คือ

ความสุข จึงว่าเสียทีที่เกิดมาเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่ข้าฯ อานนทด้วยประการดังนี้

ข้าแต่พระมหากษัตริย์ผู้มีอายุ พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาต่อไปอีกว่า **อานนท** ดูกรอานนท บุคคลที่เข้าใจว่าทำบุญไว้มาก ๆ แล้วจะรู้และไม่รู้ก็ไม่เป็นไร บุญจะพาไปให้ได้รับความสุขเอง เช่นนี้ชื่อว่า เป็นคนหลงโดยแท้ เพราะเหตุไร บุญจึงจะพาตัวไปรับความสุขเดียว เมื่อไม่รู้จักสุขก็คือไม่รู้จักบุญ เมื่อเรารู้สุขก็เห็นสุขก็คือเรารู้บุญเห็นบุญนั่นเอง จะให้ใครพาไปหาใครที่ไหน

ดูกรอานนทสุขทุกขนี้ใครจะช่วยใครไม่ได้ ใครจะพาใครไปนรกและสวรรค์และพระนิพพานนั้นไม่ได้ จะไปนรกหรือจะไปสวรรค์หรือพระนิพพานต้องไปด้วยตัวเอง จะพาเอาคนอื่นไปด้วยไม่ได้เป็นอันขาด ผู้ใดยอยากพ้นจากขุมนรกสุขในเมืองผี ก็จงทำตนให้พ้นจากนรกดิบในเมืองคนเรานี้เสียก่อน จึงจะพ้นจากนรกสุขในเมืองผีได้ ถ้าอยากได้ความสุขในกายหน้า ก็จงทำตนให้ได้ถึงสวรรค์ดิบในเมืองคนเรานี้เสียก่อน ถ้าไม่ได้สวรรค์ดิบในเมืองคนนี้ แม้เมื่อตายไปแล้วก็ไม่อาจได้สวรรค์สุขเลย

ถ้าไม่ได้สวรรค์ดิบไว้ก่อน แล้วตายไปก็มีนรกเป็นที่อยู่ โดยแท้ แม้ความสุขในสวรรค์ก็ยังไม่ปราศจากทุกข์ มิใช่ว่าจะมีทุกข์แต่สวรรค์ดิบ ในเมืองคนเราเท่านั้นก็หามิได้ ถึงสวรรค์สูงในชั้นฟ้าชั้นใด ๆ ก็ดี สุขกับทุกข์ก็มีอยู่เสมอกัน เป็นความสุขที่ยังไม่ปราศจากทุกข์ ไม่เหมือนพระนิพพานซึ่งเป็นเอกกันตบรมสุข มีแต่สุขโดยส่วนเดียว ไม่ได้เจือปนไปด้วยทุกข์เลย

ดูกรอานนท์ อันว่าสวรรค์ดิบในเมืองคนเรานี้ก็คือ ความได้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ในสมบัติข้าวของ เกียรติยศบริวารยศและนามยศ เมื่อบุคคลผู้ใดได้เป็นเจ้าเป็นใหญ่เช่นนั้น ได้ชื่อว่าเป็นผู้ได้เสวยสุขในสวรรค์ดิบ ผู้ปรารถนาความสุขในกายภาคหน้า ก็จงให้ได้รับความสุขแต่เมื่อยังมีชีวิตอยู่ อย่าเห็นแก่ความลำบากยากแค้นในสวรรค์ชั้นใด ๆ จะเป็นสวรรค์ดิบในเมืองคนหรือสวรรค์สูงในเมืองฟ้าทุกชั้นยอมเจือปนอยู่ด้วยทุกข์ทั้งนั้น ไม่แปลกต่างกันและไม่มากไม่น้อยกว่ากัน ความสุขในสวรรค์ก็เป็นความสุขจริง จะว่าไม่สุขนั้นไม่ได้ แต่ว่าเป็นสุขที่เจืออยู่ด้วยทุกข์ แม้ถึงกระนั้นก็คงดีกว่าตกอยู่ในนรกโดยแท้

ดูกรอานนท์ สวรรค์ดิบในชาตินี้กับสวรรค์สุขใน
ชาติหน้า อย่าสงสัยว่าจะต่างกัน ถึงจะต่างกันบ้างก็
เพียงเล็กน้อย เมื่อต้องการความสุขเพียงใด ก็จง
พากเพียรให้ได้แต่เมื่อยังมีชีวิตอยู่ในเมืองคนนี้ จะนั่งจะ
นอนคอยสุขมาหานั้นไม่ได้ ไม่เหมือนพระนิพพาน ความ
สุขในพระนิพพานนั้นไม่ต้องขวนขวายเมื่อจับถูกที่แล้ว
นั่งสุขนอนสุขได้ทีเดียว ความสุขในพระนิพพานจะ
ว่ายากก็เหมือนง่าย จะว่าง่ายก็เหมือนยาก ที่ว่ายากนั้น
ยากเพราะไม่รู้ไม่เห็น พาลปุณณคนตามืดทั้งหลาย รู้ไม่
ถูกที่ เห็นไม่ถูกที่ จับไม่ถูกที่ จึงต้องพากเพียรพยายาม
หลายอย่างหลายประการ และเป็นการเปล่าจาก
ประโยชน์ด้วย ส่วนท่านที่มีปัญญาพิจารณาถูกที่ จับถูก

ทีแล้วไม่ต้องทำอะไรให้ยาก นั่ง ๆ นอน ๆ อยู่เปล่า ๆ เท่านั้น ความสุขในพระนิพพานก็มาบังเกิดแก่ท่านได้เสมอ เพราะเหตุฉะนั้นจึงว่าความสุขในพระนิพพานไม่เป็นสุขที่เจือไปด้วยทุกข์

ดูกรอานนท์ เมื่ออยากรู้ว่า เราจะได้รับความสุขในสวรรค์หรือจะได้รับความสุขในนรก ก็จงสังเกตดูใจของเราในเวลาที่ยังไม่ตายนี้ ใจของเรามีสุขมากหรือมีทุกข์มาก ทุกข์เป็นส่วนนรกดิบ เมื่อตายแล้วก็ต้องไปตกนรกสุข สุขเป็นส่วนสวรรค์ดิบ เมื่อตายแล้วก็ได้ขึ้นสวรรค์สุขเมื่อยังเป็นคนอยู่ มีสุขหรือมีทุกข์มากเท่าใด แม้เมื่อตายไปก็คงมีสุขและมีทุกข์มากเท่านั้น ไม่มีพิเศษกว่ากัน บุคคลผู้ปรารถนาความสุขในภพนี้และภพหน้าแล้ว จงรักษาใจให้มีความสุข ส่วนตนตัวร่างกายข้างนอกนั้นไม่สำคัญนัก จะมีความสุขความทุกข์ประการใดก็ช่างเถิด เมื่อตายแล้วก็ทั้งอยู่เหนือแผ่นดินหาประโยชน์มิได้ ส่วนใจนั้นเป็นของติดตามตนไปในอนาคตเบื้องหน้าได้ เพราะจิตใจเป็นของไม่ตาย ที่ว่าตายนั้นตายแต่รูปร่างกายธาตุแตกชั้นระดับเท่านั้น ถ้าจิตใจตายแล้วก็ไม่ต้องเกิดไม่ต้องตายต่อไปอีก กล่าวคือถึงพระนิพพาน

ดูกรอานนท์ ในอดีตชาติเรตถาคตกิได้หลงท่องเที่ยวอยู่ในสงสารวัฏนี้ช้านาน นับด้วยร้อยด้วยพันแห่งชาติเป็นอันมากทำบุญทำกุศลก็ปรารถนาแต่จะให้พ้นทุกข์ ครั้นเมื่อตายจริงก็ตายแต่ธาตุแต่ขันธ์เท่านั้น ส่วนใจนั้นไม่ตาย จึงต้องไปเกิดอีก เมื่อไปเกิดอีกก็ต้องตายอีก เมื่อเช่นนี้จะพ้นทุกข์ได้อย่างไร ที่นิยมนกันว่าตาย ก็คือตายเน่าตายเหม็นกันอยู่อย่างทุกวันนี้ชื่อว่าตายเล่นตายไม่แล้ว ตายแล้วเกิด เกิดแล้วตาย หาต้นหาปลายมิได้ ที่ตายแท้ตายจริง คือตายทั้งรูปแตกขันธ์ดับ ตายทั้งจิตทั้งใจ มีแต่พระพุทโธเจ้ากับเหล่าพระอรหันตชีณาสพเท่านั้น ท่านเหล่านี้ไม่ต้องกลับมาเกิดอีก

ดูกรอานนท์ ในอดีตชาติเมื่อเรายังไม่รู้ เข้าใจว่าตายแล้วจึงจะพ้นทุกข์ ทำบุญทำกุศลก็มุ่งเอาแต่ความสุขในเบื้องหน้าครั้นตายไปก็หาได้พ้นจากทุกข์ตามความประสงค์ไม่ มาปัจจุสมชาตินี้เรารู้ว่า สวรรค์และพระนิพพานมีอยู่ที่ตัวนี้เอง เราจึงได้รับแรงปฏิบัติให้ได้ให้ถึงแต่เมื่อยังเป็นคนอยู่จึงได้พ้นจากทุกข์ และได้เสวยสุขอันปราศจากอาภิส เป็นพระบรมครูสั่งสอนเวไนยสัตว์อยู่ทุกวันนี้

ข้าแต่พระมหากัสสปะผู้มีอายุ พระพุทธเจ้า
ตรัสเทศนาแก่ข้าฯ อานนท์ ดังนี้แล

๗ ขวัญยาน ๑๐ ประการ

‘ถ้ามีญาณ ๑๐ ประการแล้ว
จะไม่ผิดวิธธาคักตานุภาพอย่างไรก็ตาม
ก็ให้เรียกท่านผู้นั้นว่าพระพุทธรเจ้า
เพราะทศพลญาณ ๑๐ ประการ
เป็นเครื่องหมายของพระพุทธรเจ้า’

ตทนนฺตร ลำดับนั้น พระพุทเจ้าจึงตรัสเทศนาต่อไปอีกว่า **อานนท** ดูกรอานนท ความทุกข์ในนรกและความสุขในสวรรค์และพระนิพพานนั้นใครจะช่วยใครไม่ได้ เมื่อใครชอบอย่างใดก็ทำอย่างนั้น แม้เราตถาคตก็ช่วยใครให้พ้นทุกข์ และช่วยใครให้ได้สวรรค์และพระนิพพานไม่ได้แต่เพียงสั่งสอนชี้แจงให้รู้สุขรู้ทุกข์ให้รู้สวรรค์ให้รู้พระนิพพานด้วยวาจาเท่านั้น อันกองทุกข์โทษ บาป กรรมทั้งปวงนั้น ก็คือตัวกิเลสตัณหา ครั้นดับกิเลสตัณหาได้แล้ว ก็ไม่ต้องลงนรก ถ้าดับกิเลสตัณหาได้มากก็ขึ้นไปเสวยสุขในสวรรค์ ถ้าดับกิเลสตัณหาได้สิ้นเชิงหาเศษมิได้แล้ว ก็ได้เสวยสุขในพระนิพพานทีเดียว เราตถาคตบอกให้รู้แต่ทางไปเท่านั้น ถ้าผู้รู้ทางแห่งความสุข แล้วประพฤติปฏิบัติตามก็ได้ประสบสุขสมประสงค์ อย่าว่าแต่เราตถาคตเลยแม้พระพุทเจ้าทั้งหลายที่ล่วงไปแล้วนับไม่ถ้วนก็ดีและจะมาตรัสรู้ในกาลเป็นภายหลังก็ดี จะมาช่วยพาเอาสัตว์ทั้งหลายไปให้พ้นจากทุกข์ แล้วให้ได้เสวยสุขเช่นนั้นไม่มี มีแต่มาแนะนำสั่งสอนให้รู้สุขรู้ทุกข์รู้สวรรค์และพระนิพพาน อย่างเดียวกันกับเราตถาคตนี้ พระพุทเจ้าทั้งหลายก็ทรงไว้

ซึ่งทศพลญาณ มีอาการเหมือนอย่างเราตถาคตนี้ทุกองค์ บุคคลจำพวกใดเข้าใจว่าพระพุทธเจ้าต่างกันด้วยศีล ด้วย ฌาน ด้วยญาณ ด้วยอิทธิฤทธิ์ บุคคลจำพวกนั้นเป็นคน หลง ผู้ที่ได้นามว่าพระพุทธเจ้านั้นต้องมีทศพลญาณ สำหรับขับขี่เข้าสู่พระนิพพานด้วยกันทุกองค์ จะได้เป็น พระพุทธเจ้าแต่เราพระองค์เดียวนั้นหามิได้ ผู้ใดมี ทศพลญาณ ผู้นั้นได้ชื่อว่าพระพุทธเจ้าด้วยกันทุกองค์ ไม่ควรจะมีความสงสัย ญาณ ๑๐ ประการนั้นเป็น เครื่องหมายของพระพุทธเจ้า ถ้าไม่มีญาณ ๑๐ ประการ แล้ว จะรู้ดีมีอิทธิฤทธิ์ดำดินบินบนได้อย่างไร ๆ ก็ตาม ก็ไม่เรียกว่าพระพุทธเจ้า ถ้ามีญาณ ๑๐ ประการแล้ว จะ ไม่มีอิทธาศักดานุภาพอย่างไรก็ตาม ก็ให้เรียกท่านผู้นั้น ว่าพระพุทธเจ้า เพราะทศพลญาณ ๑๐ ประการเป็น เครื่องหมายของพระพุทธเจ้า ถ้าไม่มีเครื่องหมายอย่าง นี้ ผู้ใดมีฤทธิ์มีเดชขึ้น ก็จะตั้งตัวเป็นพระพุทธเจ้าเต็ม บ้านเต็มเมือง ก็จะเป็นทางแห่งความเสียหายวุ่นวาย โลกเท่านั้น

ดูกรอานนท์ ทศพลญาณ ๑๐ ประการนั้น เป็น ของสำคัญตั้งอยู่สำหรับโลก ไม่มีผู้ใดตั้งแต่งขึ้น เป็นแต่

เราตถาคตเป็นผู้รู้ผู้เห็นก่อนแล้วยกออกตีแผ่ให้โลกเห็น พระพุทธเจ้าทั้งหลายบำเพ็ญญาณ ๑๐ ประการได้แล้ว ก็เข้าไปเข้าสู่พระนิพพาน เมื่อถึงพระนิพพานแล้วก็ปล่อยวางญาณนั้นได้แก่โลกตามเดิม หาได้เอาตัวตนเอาจิตใจ เข้าสู่พระนิพพานด้วยไม่ ส่วนพระนิพพานนั้นถ้าดับจิตใจ ไม่ได้แล้วก็ไปไม่ได้ ถ้าเข้าใจว่าจักเอาจิตไปเป็นสุขในพระนิพพานแล้ว ต้องหลงขึ้นไปเป็นอรุปรพรมเป็นแน่

ดูกรอานนท์ การตกนรกและขึ้นสวรรค์ จะเอาตัวไปไม่ได้ เอาแต่จิตไป จิตนั้นใครจะจับต้องลูบคลำไม่ได้ เป็นแต่ลมเท่านั้น เพราะจิตเป็นของละเอียด ใครจะจับถือไม่ได้ เมื่อจิตไปตกนรก ใครจะไปช่วยยกขึ้นได้ ถ้าจิตนั้นเป็นตนเป็นตัวก็พอช่วยกันได้ บุคคลจำพวกใดคอยทำให้ผู้อื่นมาช่วยยกตัวให้พ้นจากทุกข์ นำตัวไปให้ได้เสวยสุข บุคคลจำพวกนั้นเป็นคนโง่เขลาหาปัญญามิได้ เราตถาคตรู้นรกสวรรค์ทุกข์สุขอยู่แล้ว และหาอุบายที่พ้นจากทุกข์ให้เสวยสุข ก็เป็นการแสนยากแสนลำบาก จะไปพาจิตใจของท่านผู้อื่นให้พ้นจากทุกข์ได้อย่างไร ถึงแม้พระพุทธเจ้าองค์ที่จะตรัสรู้ในเบื้องหน้าก็เหมือนกัน มีแต่แนะนำสั่งสอนให้รู้สุขทุกข์สวรรค์และพระนิพพาน

เท่านั้น ผู้ที่ต้องการสุขทุกขอย่างใดนั้น แล้วแต่อัธยาศัย
แต่จะต้องศึกษาให้รู้แท่นอนแกใจเสียก่อน ว่าทุกขใน
นรกเป็นอย่างไร สุขในสวรรค์เป็นอย่างไร สุขในพระ
นิพพานเป็นอย่างไร เมื่อรู้แล้วยังจะมีทางได้ทางถึงบ้าง
คงจะไม่ท่องเที่ยวอยู่ในวิภวสงสารเนิ่นนานเท่าไรนัก ถ้า
ยังไม่รู้แจ้ง แต่เมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็ไม่อาจจะพ้นได้เลย และ
ได้ชื่อว่าเป็นผู้เกิดมาเสียชาติเป็นมนุษย์ เสียความ
ปรารถนาเดิม ซึ่งหมายความว่า จะเป็นผู้เกิดมาเพื่อ
ความสุข ครั้นเกิดมาแล้วก็พลอยไม่ให้ตนได้รับความสุข
ซ้ำยังตนให้จมอยู่ในนรก ทำให้เสียสัตย์ความปรารถนา
แห่งตน น่าสังเวชสลดใจยิ่งนัก ข้าแต่พระมหากัสสปะผู้
มีอายุ พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่ข้าอาณนที่ ดังนี้แล

อิโต ปรี ภิรมานนทสุตฺตํ อนุสนฺธิ ฆณฺเฑวาทา สิสฺ
สามิติ เบื้องหน้าแต่นี้ จะแสดงภิรมานนทสูตรสืบต่อไป
มีคำพระอาณนที่ปฏิญาณว่าดังนี้ **ภนฺเต อริยกสฺส** ปข้า
แต่พระอริยเจ้าทั้งหลาย มีพระมหากัสสปะเป็นประธาน
ภควา อันว่าพระผู้มีพระภาคเจ้า **เทเสสิ** ก็ตรัสเทศนา
แก่ข้าอาณนที่สืบต่อไปว่า **อาณนฺท** ดูกรอาณนที่ อันว่า
ความทุกขและความสุขนั้น ก็มีอยู่แต่นรกและสวรรค์

เท่านั้น ส่วนพระนิพพานมีอยู่นอกสวรรค์และนรกต่างหาก บัดนี้จะแสดงทุกข์และสุขในนรกและสวรรค์ให้แจ้งก่อน จิตใจของเราเนี่ย เมื่อมีทุกข์หรือมีสุขแล้วใครจะสามารถ มาช่วยยกออกจากจิตของเราได้ อย่าว่าแต่ตัวเราเลย แม้ ท่านผู้อื่นเราก็ไม่สามารถจะช่วยยกออกได้ มีอาการ เหมือนกันทุกรูปทุกนาม ทุกตัวตนสัตว์บุคคล

อนึ่ง เมื่อท่านมีทุกข์แล้ว จะนำทุกข์ของท่านมา ให้เราก็กไม่ได้ เรามีทุกข์แล้วจะนำทุกข์ไปให้ท่านผู้อื่นก็ไม่ได้ แม้ความสุขก็มีอาการเช่นกัน สุขและทุกข์ไม่มีใครจะ ช่วยกันได้ สิ่งที่จะช่วยให้พ้นจากทุกข์ได้มีแต่อำนาจแห่ง กุศลผลบุญ มีการให้ทานและรักษาศีลเป็นต้นเท่านั้น ที่จะเป็นผู้ช่วยให้พ้นจากทุกข์ได้ มนุษย์และเทวดาอินทร์ พรหมและใคร ๆ จะมาช่วยให้พ้นทุกข์ และให้ได้เสีย สุขนั้นไม่ได้ ที่สุดแม้เราตถาคตผู้ทรงไว้ซึ่งทศพลญาณ เห็นปานนี้ก็ไม่อาจช่วยใครได้ ได้แต่เป็นผู้ช่วยแนะนำชัก เตือนให้รู้สุขทุกข์สวรรค์และนรกเท่านั้น ตัวต้องยกตัวเอง ถ้ารู้ว่านรกและสวรรค์อยู่ที่ตัว แล้วยกตัวให้ขึ้นสวรรค์ ไม่ได้ ก็ชื่อว่าเกิดมาเสียชาติ และเสียเวลาที่จะเกิดมา พบพระพุทธศาสนา นำเสียตายชาติที่ได้เกิดเป็นรูป

ร่างกาย มีอวัยวะพร้อมบริบูรณ์ทุกอย่าง ทั้งได้พบพระพุทธศาสนาด้วย สมควรจะได้สวรรค์และพระนิพพานโดยแท้ เหตุไฉนจึงเหยียบย่ำตัวเองให้จมอยู่ในนรกเช่นนั้น น่าสังเวชนัก

ดูกรอานนท์ สุขทุกข์นั้นให้หมายเอาที่จิต จิตสุขเป็นสวรรค์ จิตทุกข์เป็นนรก จะเข้าใจว่านรกและสวรรค์มีอยู่นอกจิตนอกใจเช่นนั้น ได้ชื่อว่าเป็นคนหลงนรกและสวรรค์ บาปบุญคุณโทษ ย่อมมีอยู่ในอกในใจทั้งสิ้น อยากพ้นทุกข์ก็ให้รักษาจิตใจจากสิ่งที่เป็นบาปเป็นทุกข์เสีย ถ้าต้องการสวรรค์ก็ทำการงานที่หาโทษมิได้ เพราะการบุญการกุศลนั้น เมื่อทำก็ไม่เดือดร้อน และเมื่อทำแล้วระลึกถึงก็ให้เกิดความสุขความสำราญบานใจทุกเมื่อ เช่นนี้ชื่อว่าเราได้ขึ้นสวรรค์ และถ้าอยากได้สุขในพระนิพพานก็ให้วางเสียซึ่งสุขและทุกข์ คือวางจิตอย่าถือว่าเป็นของของตน ก็ชื่อว่าได้ถึงพระนิพพาน เพราะว่าใจเป็นใหญ่เป็นประธาน สุขทุกข์ทั้งสวรรค์และพระนิพพานสำเร็จแล้วด้วยใจ คือว่ามีอยู่ที่จิตที่ใจของเราทั้งสิ้น บุคคลจำพวกใด ไม่รู้ว่าของเหล่านี้มีในตนแล้วไปเที่ยวค้นคว้าหาในที่อื่น บุคคลจำพวกนั้นชื่อว่าเป็นคนหลงคนเมา เป็น

ผู้หนาอยู่ด้วยกิเลสตัณหา มีมมณอยู่ด้วยมลทินแห่งนรก

ดูกรอานนท์ สัตว์ที่ตกอยู่ในนรกมากมายนับมิได้ แน่นอัดยึดเยียดกันอยู่ในนรก ดังข้าวสารหรือเมล็ดถั่ว เมล็ดงาในกระสอบ แต่ก็ไม่เห็นกันได้ ด้วยเขาไม่รู้ไม่เห็นซึ่งนรก ไม่รู้สุขทุกข์ บาปบุญคุณโทษ ไม่รู้ว่าจิตของตนเป็นทุกข์เป็นสุข มีแต่มัวเมาอยู่ด้วยกิเลสกำราคะ ตัณหา จึงชื่อว่าตกอยู่ในนรก ยึดเยียดกันดังข้าวสารหรือเมล็ดถั่วเมล็ดงาในกระสอบร้องเรียกหากันไม่เห็นกัน คือไม่เห็นทุกข์เห็นสุขแห่งกันและกันเท่านั้นเอง

ดูกรอานนท์ จิตใจนั้นใครไม่แลเห็นของกันและกันได้ ผู้ที่แลเห็นจิตใจของผู้อื่นได้นั้น มีแต่พระพุทธเจ้า และพระอรหันต์เท่านั้น พระพุทธเจ้าที่จะรู้เห็นจิตใจของผู้อื่นได้ ก็ด้วยญาณแห่งพระอรหันต์ ถ้าละกิเลสตัวร้ายมิได้ คุณความเป็นแห่งพระอรหันต์ก็ไม่มาตั้งอยู่ในสันดาน จึงไม่อาจหยั่งรู้วาระจิตใจของสัตว์ทั้งปวงได้ แม้เราตถาคตจะหยั่งรู้วาระจิตใจของสัตว์ทั้งปวงได้ ก็เพราะปราศจากกิเลส คือความเป็นไปแห่งพระอรหันต์ บุคคลผู้ที่ไม่พ้นกิเลส คือไม่สำเร็จพระอรหันต์และจะมา

ปฏิกฤษณ์ว่ารู้เห็นจิตแห่งบุคคลอื่น จะควรเชื่อฟังได้ด้วยเหตุใด ถึงแม้จะรู้ด้วยวิชาคุณอย่างอื่น มีรู้ด้วยสมาธิคุณเป็นต้น ก็รู้ไปไม่ถึงไหน แม้จะรู้ก็รู้ผิด ๆ ถูก ๆ ไปอย่างนั้นจะรู้จริงแจ้งชัดดังที่รู้ด้วยอรหัตตคุณนั้นไม่ได้ ถ้าบุคคลที่ยังไม่พ้นกิเลสมีความรู้ดียิ่งกว่าเราตถาคตผู้เป็นพระอรหันต์แล้ว การที่เราตถาคตสละบุตรภรรยาทรัพย์สมบัติ อันเป็นเครื่องเจริญแห่งความสุขออกบวชนี้ ก็ชื่อว่าเป็นผู้ไถ่เขลาว่าบุคคลจำพวกนั้น เพราะเขายังจมอยู่ในกิเลส แต่มีความรู้ดียิ่งกว่าพระพุทธเจ้าผู้เป็นพระอรหันต์ผู้ไกลจากกิเลส ข้อที่ละกิเลสไม่ได้ คือไม่ได้สำเร็จพระอรหันต์ แล้วจะมีปัญญารู้จิตใจแห่งสัตว์ทั้งหลายยิ่งกว่าพระพุทธเจ้าหรือพระอรหันต์ หรือจะมีปัญญารู้เสมอกันนั้นไม่มีเลย ผู้ที่ยังละกิเลสไม่ได้ คือยังไม่สำเร็จพระอรหันต์มากล่าวว่าตนรู้เห็นจิตใจของสัตว์ทั้งหลายนั้น กล่าวอวดเปล่า ๆ ความรู้เพียงนั้นยังพินนรกไม่ได้ ไม่ควรจะเชื่อถือ ถ้าใครเชื่อถือก็ชื่อว่าเป็นคนนอกพระศาสนา ไม่ใช่ลูกศิษย์ของเราตถาคต แท้ที่จริง เขาเอาศาสนธรรมอันวิเศษของเรานี้บังหน้าไว้สำหรับหลอกลวงโลกเท่านั้น บุคคลจำพวกนี้แม้จะ

ทำบุญกุศลเท่าไรก็ไม่พ้นนรก แม้ผู้ที่มาเชื่อถือบุคคล
จำพวกนี้ ก็มีทุกคติเป็นที่ไปในเบื้องหน้าเหมือนกัน

ดูกรอานนท์ บุคคลจำพวกที่อวดรู้อวดดีอย่างนี้
แหละ จะเป็นผู้เบียดเบียนศาสนาของเราให้เศร้าหมอง
เสื่อมทรามลงไป เมื่อเขาเกิดมาแล้วก็จะมาเบียดเบียน
พระมหาเถระและสามเณรน้อยด้วยถ้อยคำอันไม่เจริญใจ
ผู้มีปัญญาน้อย ใจเบาก็จะพากันแตกตื่นสีกหาลาเพศ
ออกจากศาสนา พระศาสนาของเราก็จะเสื่อมถอยลงไป

ดูกรอานนท์ บุคคลจำพวกใดหากเบียดเบียน
เสียดสีหมิ่นประมาทใจพระสังฆเถระ และภิกษุสามเณร
ที่เป็นศิษย์ของพระตถาคต โดยที่ท่านทั้งหลายเหล่านั้น
มีโทษไม่ถึงปาราชิก บังคับให้สึกออกจากเพศพรหมจรรย์
หรือกระทำให้บัพพาชานิยกรรมไปเสียก็ดี บุคคลจำพวก
นั้นเป็นบาปยิ่งนักไม่อาจพ้นนรกได้ บุคคลจำพวกใดมี
ความเชื่อความเลื่อมใสในคุณธรรมคำสั่งสอนของเรา
ตถาคต แล้วเชิดชวยยกย่องไว้ให้ดี มิได้ดูถูกดูหมิ่น บุคคล
จำพวกนั้นก็จะมี ความเจริญด้วยความสุขทั้งในโลกนี้
และโลกหน้า แม้ปรารถนาสุขอันใดซึ่งไม่เหลือวิสัย ก็
อาจสำเร็จสุขอันนั้นได้ตามปรารถนา บุคคลที่ทำลาย

พระพุทธรูป พระสถูปพระเจดีย์ และตัดไม้ศรีมหาโพธิ์ และบุคคลจำพวกที่กล่าวหมิ่นประมาทเหยียดหยันแก่สาธุ ศิษย์ของเราตถาคตที่มีโทษไม่ถึงปาราชิก บุคคลจำพวก นี้มีโทษหนักยิ่งกว่าจำพวกที่ทำลายพระพุทธรูป และ พระสถูปพระเจดีย์นั้นหลายเท่า บุคคลที่ทำลาย พระพุทธรูปเป็นต้นนั้นเป็นบาปมากก็จริงอยู่ แต่ยังไม่ นับว่าเป็นการทำลายพระพุทธศาสนา ผู้ที่กล่าวหมิ่น ประมาทนั้นได้ชื่อว่าทำลายศาสนาของเราตถาคต เพราะ ว่าผู้ที่มีความผิดโทษไม่ถึงปาราชิกนั้น ยังนับว่าเป็นลูก ศิษย์ของเราตถาคตอยู่ ต่อเมื่อเป็นปาราชิกแล้วจึงขาด จากความเป็นลูกศิษย์ของเรา ถ้าเป็นโทษเช่นนั้นแม้จะ ลงโทษหรือกระทำทัฬหยาสนีกรรมก็หาโทษมิได้ และได้ ชื่อว่าช่วยพระศาสนาของเราด้วย

การทำลายพระพุทธรูปหรือพระสถูปพระเจดีย์นั้น ยังมีทางเป็นกุศลได้อยู่ดังพระพุทธรูปไม่ดีไม่งามแล้ว ทำลายเสีย แก้ไขให้งามให้ดีขึ้น แม้พระเจดีย์และไม้ ศรีมหาโพธิ์ก็เช่นกัน ต้นโพธิ์ที่ตั้งอยู่ในที่ไม่สมควร เช่น ตั้งอยู่ในที่ใกล้ถาวรวัตถุ อาจทำลายวัตถุนั้นได้ จะตัด เสียก็หาโทษมิได้ ถ้าทำลายเพื่อหาประโยชน์แก่ตนหรือ

ทำลายโดยความอิจฉาริษยาเช่นนั้น ย่อมเป็นบาปเป็นกรรมโดยแท้ แม้ถึงอย่างนั้นก็ยังไม่ถือว่าเป็นการทำลายศาสนา พวกที่หมิ่นประมาท ทำให้สงฆ์ที่มีโทษยังไม่ถึงอันติมะ^๑ ให้ได้รับความเดือดร้อนถึงแก่เสื่อมจากพรหมจรรย์ ได้ชื่อว่าทำลายพระพุทธศาสนาโดยแท้

ข้าแต่พระมหากัสสปะ พระพุทธเจ้าได้ตรัสเทศนาแก่ข้าฯ อานนทฺ์ดังนี้ แล้วจึงตรัสเทศนาแก่ข้าฯ อานนทฺ์สืบท่อไปอีกว่า

ดับกิเลสทั้งห้า

‘แท้ที่จริงพระนิพพานนั้นไม่มีอยู่ในที่อื่นไกลเลย
หากมีอยู่ที่จิตใจนั่นเอง
ครั้นดับ โสกะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ ได้ขาดแล้ว
ก็ถึงพระนิพพานเท่านั้น’

อาบนนุท ดูกรอาบนนุท บุคคลที่ปรารถนาซึ่ง
สวรรค์และพระนิพพาน ก็จงรีบพากเพียรกระทำให้ได้
ให้ถึงแต่เมื่อยังมีชีวิตอยู่ เพราะมีอยู่ทีใจของเราทุกอย่าง
จะเป็นการลำบากมากอยู่ที่แต่พระนิพพาน ผู้ที่ปรารถนา
ความสุขในพระนิพพาน จงทำตัวให้เหมือนแผ่นดินหรือ
เหมือนดังคนตายไปแล้ว คือให้ปล่อยความสุขและ
ความทุกข์เสีย ข้อสำคัญก็คือให้ดับกิเลส ๑,๕๐๐ นั้นเสีย
กิเลส ๑,๕๐๐ นั้นเมื่อยนลงให้สิ้นแล้วก็เหลืออยู่ ๕ เท่านั้น
คือ โลภะ ๑ โทสะ ๑ โมหะ ๑ มานะ ๑ ทิฏฐิ ๑ โลภะนั้น
คือ ความทะเยอทะยานมุ่งหวังอยากได้กิเลสสาม คือรูป
เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ๑ อยากได้วัตถุสาม คือ
สมบัติข้าวของซึ่งมีวิญญานและหาวิญญานมิได้ ๑ เหล่า
นี้ชื่อว่าโลภะ โทสะนั้นได้แก่ความเคืองแค้น ประทุษ
ร้ายเบียดเบียนท่านผู้อื่น ชื่อว่าโทสะ โมหะนั้นคือความ
หลงมีหลงรักหลงซึ้งหลงลาภหลงยศเป็นต้น ชื่อว่าโมหะ
มานะ นั้นคือความถือตัวถือตน ดูถูกดูหมิ่นท่านผู้อื่น ชื่อ
ว่ามานะ ทิฏฐินั้นคือความถือมั่นในลัทธิอันผิด เห็นเป็น
อุจเฉททิฏฐิและสัสสตทิฏฐิไป ปล่อยวางความเห็นผิดไม่
ได้ ชื่อว่าทิฏฐิ ถ้าดับกิเลสทั้ง ๕ นี้ได้แล้ว ก็ชื่อว่าดับ

กิเลสได้สิ้นทั้ง ๑,๕๐๐ ถ้าดับกิเลสทั้ง ๕ นี้ไม่ได้ก็ชื่อว่า ดับกิเลสไม่ได้เลย

ดูกรอานนท์ ปุณฺณคนหนาทั้งหลาย ที่ปรารภนา พระนิพพานได้ด้วยยากนั้น ก็เพราะเหตุที่ไม่รู้จักดับ กิเลสตัณหา เข้าใจเสียว่าทำบุญทำกุศลให้มากแล้ว บุญ กุศลนั้นจักเลื่อนลอยมาจากอากาศเวหา นำตัวขึ้นไปสู่ พระนิพพาน ส่วนว่าพระนิพพานนั้นจะอยู่แห่งหนตำบล ได้ก็หาไม่รู้ ไม่ เป็นแต่คาดคะเนเอาอย่างนั้น จึงได้พระ นิพพานด้วยยาก แท้ที่จริงพระนิพพานนั้นไม่มีอยู่ในที่อื่น ไกลเลย หากมีอยู่ที่จิตใจนั่นเอง ครั้นดับ โลภะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ ได้ขาดแล้ว ก็ถึงพระนิพพานเท่านั้น ถ้าไม่รู้ และดับกิเลสตัณหา ยังไม่ได้ เป็นแต่ปรารภนาว่า ขอให้ ได้พระนิพพาน ๆ ดังนี้ แม้สิ้นหมื่นชาติแสนชาติก็ไม่ได้ พบปะเลย เพราะกิเลสตัณหาทั้งหลาย ย่อมมีอยู่ที่ตน ตัวของเราทั้งสิ้น เมื่อตัวไม่รู้จักระดับกิเลสตัณหาที่มีอยู่ ให้หมดไป ก็ไม่ถึงเท่านั้น จะคอยทำให้บุญกุศลมาช่วย ระวังดับกิเลสของตัวเช่นนี้ไม่ใช่ฐานะที่จะพึงคิด บุญ กุศลนั้นก็คือตัวเรานั่นเอง เราแลจะเป็นผู้ระงับดับกิเลส ให้สิ้นไปหมดไป จึงจะสำเร็จได้สมประสงค์

ดูกรอานนท์ ปุณฺณชนคนเขลาทั้งหลายที่ได้ถึงพระนิพพานด้วยยานั้น เพราะเขาปรารถนาเปล่า ๆ จึงไม่ได้ไม่ถึง เขาไม่รู้ว่าพระนิพพานอยู่ที่ในใจของเขา มีแต่คิดในใจว่าจะไปเอาในชาติหน้า หารู้ไม่ว่า นรกและสวรรค์และพระนิพพานมีอยู่ในตน เหตุฉะนั้นจึงพากันตกทุกข์ได้ยากลำบากยิ่งนัก พากันเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏฏสงสารนี้ ถือเอากำเนิดในภพน้อยภพใหญ่อยู่ไม่มีที่สิ้นสุด

ข้าแต่พระมหากัสสปะ พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาแก่ข้าฯ อานนท์ด้วยประการดังนี้ แล้วจึงตรัสเทศนาต่อไปอีกว่า **อานนฺท** ดูกรอานนท์ บุคคลผู้มีปัญญาพิจารณาคิดถึงตนแล้วปรามใจของตนให้พ้นจากทุกข์และความลำบาก และให้ออกจากบ่วงแห่งกิเลสให้ได้เถิด ถ้า

ไม่คิดอย่างนี้ แม้จะมีปัญญาก็มีเสียเปล่า ไม่นับเข้าในจำนวนที่มีปัญญา กิริยาที่พ้นทุกข์และพ้นออกจากบ่วงแห่งกิเลสamarได้ คือพ้นจากกิเลสตัณหาของเรา เมื่อพ้นจากกิเลสตัณหาได้เช่นนั้น ก็ได้ชื่อว่าพ้นจากความทุกข์ยากโดยสิ้นเชิง ถ้ายังไม่พ้น ก็ไม่ควรจะสั่งสอนผู้อื่น เพราะตัวยังไม่พ้น จะสั่งสอนผู้อื่นให้พ้นได้ด้วยอาการอย่างไร

เปรียบเหมือนบุคคลจะข้ามแม่น้ำ ถ้าตัวของเราข้ามไปถึงฝั่งปากโน้นแล้ว จึงร้องบอกให้ท่านผู้อื่นข้ามมาตามตนเช่นนี้สมควร แม้เมื่อเราร้องบอกเขาแล้วเขาจะพอใจไปหรือหาไม่ก็แต่ใจเขา ส่วนตัวของเราข้ามไปได้สมประสงค์แล้ว ข้ออุปมานี้ฉันใด ผู้ที่จะเป็นครูเป็นอาจารย์สอนให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์ มีอุปมาเหมือนผู้ที่จะพาข้ามแม่น้ำจะนั้น บุคคลที่เปลื้องตัวให้พ้นออกจากกองกิเลสยังไม่ได้ และจะไปเปลื้องสัตว์ในป่าช้า ผีทั้งหลายเขาจะหัวเราะเยาะเย้ยว่า อโฮ โธหนอ ตัวของท่านก็ยังไม่พ้นทุกข์ แล้วจะมาพาเอาพวกข้าพเจ้าออกจากทุกข์ได้อย่างไร ตัวของท่านและพวกข้าพเจ้าก็ยังไม่พ้นนรกอยู่เหมือนกัน จะมาพาพวกข้าพเจ้าให้พ้นจากนรกได้ด้วยอาการอย่างไร

ดูกรอานนท์ บุคคลจำพวกใด ที่ให้ผีในป่าช้า หัวเราะเยาะเย้ยเล่นเช่นนี้ บุคคลจำพวกนั้นถ้ามีขึ้นก็เป็นเหตุให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บอันตรายต่าง ๆ หาความสุขความเจริญมิได้ ดูกรอานนท์ คฤหัสถ์ก็ดี นักบวชก็ดี มากล่าวว่าตัวรู้ตัวเห็นและได้พูดจากับด้วยผี ดังนี้ ก็พึงให้รู้ว่าคนจำพวกนั้นไม่ใช่ลูกศิษย์ของเราตถาคต เป็นพวกมิจฉาทิฎฐิภายนอกพระศาสนา ไม่ควรเชื่อถือเอาเป็นครูเป็นอาจารย์ เพราะเขาเป็นคนเจ้าอุบายเจ้าเล่ห์เจ้ากลเท่านั้น ที่มีความรู้จริงเห็นจริงพูดจาสนทนากับผีได้มี แต่พระพุทธเจ้ากับพระอรหันต์เท่านั้น นอกนั้นไม่มีใครรู้จริงเห็นจริง เป็นคนอุทรทั้งนั้น

ดูกรอานนท์ เราจะทำนายไว้ให้เห็นในอนาคตกาลเบื้องหน้าจะเกิดมีพวกมิจฉาทิฎฐิภายนอกศาสนาอวดอ้างว่าตัวรู้ตัวเห็นผีได้พูดจากับด้วยผี ครั้นบุคคลจำพวกนั้นเกิดขึ้นแล้วก็จะเบียดเบียนพระศาสนาของเราให้เสื่อมถอยลงไปด้วยวาตะถ้อยคำเสียดสีต่าง ๆ พระสงฆ์สามเณรก็จะเกิดระส่ำระสายหาความสบายมิได้ เขาจะสอนทิฎฐิวัตรอย่างเคร่งครัดถืออริยญีกุธดงศ์อย่างพระเทวทัตต์ ภายหลังก็จะเกิดพระบ้านพระป่ากัน

ขึ้นแล้วก็จะแตกกันออกเป็นพวก ๆ ไม่สามัคคีกัน ต่างพวกก็ถือแต่ตัวดี ศาสนาของเราก็จะเสื่อมถอยลงไป เพราะพวกมิจฉาทิฎฐิ เห็นแก่ลาภและยศ หาความสุขมิได้ มรรคผลธรรมวิเศษก็จะไม่เกิดขึ้นแก่เขา เขาจะเรียนเอาแต่วิชาศีลธรรม อันพวกมิจฉาทิฎฐิสอนให้รู้อะไรกันขึ้นเล็กน้อยก็อวดดีกันไป แท้ที่จริงความรู้เหล่านั้นล้วนแต่รู้ดีสำหรับไปสู่นรก จำไม่พ้นจตุรบาบได้เลย

ดูกรอานนท์ ในอนาคตกาลภายหน้าจะมีอย่างนี้ ไม่ต้องสงสัย ถ้าผู้ใดรู้ลัทธิทิฎฐิอย่างนี้ไว้แล้ว เมื่อได้เห็นก็จงเพียรพยายามละเว้นก็จะได้ประสบความสุข การที่จะระงับดับกิเลสก็ให้ระงับบริโภค ๒ ประการ ให้เบาบางลง บริโภค ๒ นั้น คือจิวรปัจจัย และเสนาสนะปัจจัย ๒ อย่างนี้ ชื่อว่าบริโภคภายนอกนับเป็น ๑ บิณฑบาตปัจจัย และคิลานะปัจจัย ๒ อย่างนี้ชื่อว่าบริโภคภายใน นับเป็นอย่าง ๑ บริโภคทั้ง ๒ นี้ เป็นตัวกิเลสตัวทุกข์ตัวสุขสิ้นทั้งนั้น ถ้าบริโภคทั้ง ๒ นี้ มากขึ้นเท่าใด ทุกข์ก็มากขึ้นไปตามเท่านั้น ถ้าบริโภค ๒ นี้ น้อยลง ความสุขก็มากขึ้น คือว่าบาปน้อยลงเท่าใด บุญกุศลก็มากขึ้นเท่านั้น อันบุญกุศลก็มีอยู่ที่ตัวบุคคลทั้งสิ้น ผู้ที่

ละบริโกศ ๒ นั้นได้แล้ว นราก็พ้น สวรรค์และพระนิพพานสิ่งใด ๆ ก็ได้ในทีนั้น

ดูกรอาณนที บุคคลที่บวชเข้าแล้วไม่รู้จักระงับดับกิเลสคือบริโกศ ๒ ให้เบาบาง เข้าใจว่าบวชรักษาศีลครองวัตรเอาบุญ ไม่หาอุบายระงับดับกิเลสและบริโกศ ๒ จะได้บุญได้ความสุขมาแต่ที่ไหน ถ้าคิดอย่างนั้น แม้จะรักษาศีลตลอดพระปาฏิโมกข์และธุดงค์วัตร ก็หากเป็นอันรักษาเปล่ารักษาให้เหนื่อยยากลำบากกายเปล่า ไม่อาจเป็นบุญกุศลได้ พระปาฏิโมกข์ธุดงค์วัตรทั้งหลายที่ทรงบัญญัติแต่งตั้งไว้นั้น ก็เพื่อให้เป็นเครื่องระงับดับกิเลสตัณหา คือบริโกศทั้ง ๒ ถ้าระงับไม่ได้ก็ไม่ใช่บุญเป็นกุศล ผู้ที่ทำความเข้าใจว่า พระปาฏิโมกข์และธุดงค์วัตรจะช่วยยกตัวให้ขึ้นไปสวรรค์และพระนิพพานเช่นนี้ เป็นความเห็นของคนที่ไม่ฉลาดเบาปัญญาจะไม่พ้นทุกข์เลย บริโกศทั้ง ๒ นั้นได้ชื่อว่าปลิโพธ ๒ ที่แปลว่าความกังวล การรักษาพระปาฏิโมกข์และธุดงค์วัตรก็เพื่อจะตัดปลิโพธความกังวลให้เบาบางลงได้เท่าใดก็เป็นบุญเป็นกุศลเป็นสวรรค์และพระนิพพานขึ้นไปเท่านั้น พระพุทธเจ้ายังโอวาทคำสั่งสอนลงสู่ปลิโพธ ๒

ว่าเป็นที่สุดโดยสิ้นเชิงคือว่านรกสวรรค์และพระนิพพาน มีอยู่ที่ปลิโพธ ๒ ครบบริบูรณ์ ผู้ศึกษาเล่าเรียนจะรู้มาก รู้น้อยเท่าไรไม่นิยม รู้มากหรือรู้น้อยถ้าจะจับปลิโพธนั้น ได้ก็เป็นดี จะอยู่วัดบ้านหรือวัดป่าประการใดก็ตาม ถ้า ระวังปลิโพธ ๒ นั้นได้ ย่อมเป็นความดีความชอบทั้งสิ้น ถ้า ระวังปลิโพธ ๒ นั้นไม่ได้ แม้จะรู้มากมายและอยู่วัด บ้านวัดป่าประการใด ย่อมไม่ดีทั้งสิ้น พระพุทธเจ้าตรัส เทศนาเป็นใจความอย่างนี้

อันดับนั้นจึงตรัสเทศนาต่อไปอีกว่า **อานนท** ดูกร อานนท ธรรมนี้ชื่อว่าพระยาธรรมิกราช เพราะเป็นใหญ่ กว่าธรรมทั้งหลาย ข้อที่เราตถาคตได้ตรัสไว้แล้วใน ธรรมหมวดนี้ คือได้ขึ้นรอกสวรรค์และพระนิพพาน กิเลส ตัณหาโดยจะแจ้งสิ้นเชิง เมื่อผู้ใดได้ฟังแล้วปรารณา สุขทุกข์ประการใด ก็จงเลือกประพฤติตามความ ปรารณา เมื่อพระพุทธเจ้าตรัส ฉะนั้นแล้วจึงซ้ำตรัส อนุญาตปัจฉิมบรรพชาไว้แก่ข้าฯ อานนท

อานนท ดูกรอานนท แม้ในปัจจุบันกาลเมื่อหา พระสงฆ์ครบคณะบรรพชาไม่ได้ โดยที่สุดแม้ภิกษุองค์ เดียว เมื่อกุลบุตรมีศรัทธาเลื่อมใสในคุณแห่งเราตถาคต

อยากจะบวชเป็นภิกษุในสำนักแห่งภิกษุองค์เดียว ก็จึง
บวชเถิด โดยที่สวดลงไปอีก แม้จะหาภิกษุสักองค์เดียวไม่ได้
กุลบุตรผู้มีศรัทธาใคร่จะบวชสืบศาสนาแห่งเรตถาคต
ก็ให้ศึกษาจตุตถปาราชิก และบริโกศ ๒ นั้นให้เข้าใจ แล้ว
เข้าสู่เฉพาะพระพุทธรูปหรือพระสถูปหรือพระเจดีย์ หรือ
แม้หาที่ควรเคารพเช่นนั้นไม่ได้ ก็ให้ระลึกถึงเรตถาคต
แล้วบวชเป็นภิกษุ ให้ตั้งใจสมาทานว่า **อิมํ ปพพขุขํ
สมาதியามิ. ทุตियมปิ ตตियมปิ. อิมํ ปพพขุขํ สมาธิ
ยามิ. แล้วให้สมาทานจตุตถปาราชิก ว่า ปฐมํ ปาราชิกํ
สมาதியามิ. ทุตियํ ตตियํ จตุตถํ ปาราชิกํ สมาதியามิ.**
แล้วบวชเป็นภิกษุเถิด ถ้าหากพระสงฆ์ยังมีอยู่อย่าง
น้อยเพียงองค์เดียวแล้วจะบวชโดยลำพังไม่ได้ ถ้าขึ้น
บวชชื่อว่าดูถูกดูหมิ่นพระศาสนา เป็นบาปยิ่งนักอย่าทำ
เลย เมื่อบวชได้วิธีนี้ผู้ใดคัดค้านว่าไม่ควร จะเป็นบาป
เป็นกรรมยิ่งนัก เราอนุญาตไว้สำหรับคราวอันตรายาน
ต่างหาก ข้าแต่พระมหากัสสปะพระพุทธเจ้าตรัสเทศนา
แก่ข้าฯ อานนทดังนี้ ขอพระอริยสงฆ์ทั้งหลายจงทราบ
ด้วยพลญาณของตน โดยนัยดังข้าพเจ้าอานนท์แสดงมา
นี้เทอญ

แล้วพระองค์ก็หยุดไม่ทรงตรัสเทศนาอีกต่อไป
ข้าพเจ้ากราบถวายบังคมแล้ว ก็กลับไปสู่สำนักท่านคิริ
มานนท์ แสดงสัญญาทั้ง ๒ประการ คือ รูปสัญญา นาม
สัญญา ให้พระผู้เป็นเจ้าของฟุ้งโดยพุทธบริหารทุกประการ
ท่านคิริมานนท์กำหนดตามพระธรรมเทศนาก็ได้บรรลุ
พระอรหัตตผล ในขณะที่วางธูระในรูปในนามโรคภัย
ของท่านที่เจ็บปวดเวทนา ก็อันตรธานหายในขณะนั้น

ข้าแต่พระมหากัสสปะผู้มีอายุ พระสูตรนี้จะได้
ชื่อว่าพระยาธรรมมิกสูตร ตามรับสั่งนั้นก็เลยนิมิตไป
เพราะอาศัยพระผู้เป็นเจ้าของคิริมานนท์เป็นนิมิต

พระสูตรนี้พระพุทธเจ้าตรัสเทศนาที่วัดเชตวัน
ราม ปราสาทเรื่องพระคิริमानนท์เกิดอาพาธให้เป็นเหตุ
จึงได้ชื่อว่า คิริमानนทสูตร มีเนื้อความดั่งแสดงมานี้แล

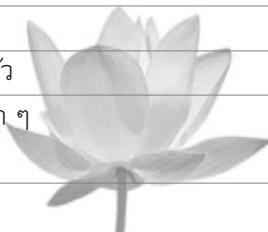

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน
1	ลูกหลานบริจาคเพื่อคุณพ่อคึก แซ่ฝู	10,000
2	คุณชัยสิทธิ์-คุณธนวรรณ เอกสิทธิพงษ์และครอบครัว	10,000
3	คุณสุชิน รัตนศิริวิไลและครอบครัว	10,000
4	คุณพ่อวัชร-คุณแม่ทองสุข โลหารักษ์พงษ์ และคุณสมจิตต์ ครองมงคลกุล	10,000
5	คุณทวี-คุณเจวิชัย ผลเพิ่มและบุตรหลาน	7,500
6	คุณนรินทร์-คุณธีรประภา เศวตประวิษฐกุล	5,000
7	คุณบุญญาฤทธิ มารศรี คุณธีร์วัช จงวิมานสินธุ์ อาจารย์เมริสา พักทอง อุทิศให้คุณย่าพัน มารศรี	4,500
8	พระอาจารย์นวลจันทร์ กิตติปัญโญ	4,000
9	ด.ญ.ศรินทร์-ด.ช.ศรัณย์ โอภาสานนท์	3,000
10	คุณเฉลิมพันธุ์ สัมครพันธุ์	3,000
11	คุณเศรษฐ์สิทธิ์ ต้นทอง	3,000
12	คุณนิรมล สิทธิลิขิต	3,000
13	ผู้ไม่ประสงค์ออกนามจากอุดรธานี	3,000
14	หจก.เซ็นทรัลออฟฟิตอิควิปเมนต์	3,000
15	คุณขวลิ เฟื่องสวัสดิ์	3,000
16	คุณจิตรรัตน์ ไชยพฤทธิพงษ์ พร้อมครอบครัวและบริวาร	2,500
17	คุณวรินทร์พย์ หมั่นแสน	2,165
18	พันเอกกิตติศักดิ์ วิโรจน์ศิริ	2,000

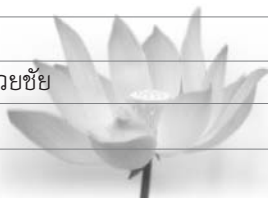

19 คุณแม่เพ่งแข็ง แซ่เล็กและคุณสว่นันท์ บุญญาทานวงศ์	1,500
20 คุณมาลีณี บุญชูใจ	1,500
21 คุณณรงค์ฤทธิ์ กิตตวราพล	1,300
22 คุณนิรันดร์ วิจักขณศิริกุล	1,200
23 คุณศิริวรรณ ชินอิสระยศ	1,025
24 คุณสมถวิล ชูเกียรติวัฒนากุลและครอบครัว	1,000
25 คุณเรวัติ-คุณวัลยา แสงนิลและครอบครัว	1,000
26 คุณวรรณวัฒน์ พุทธรังษี	1,000
27 คุณพ่อปิ่น-คุณแม่нім ศรีชมภู	1,000
28 คุณเอื้องฟ้า ไตคงทรัพย์	1,000
29 คุณสุจินตนา สหชัยเสรี	1,000
30 อาจารย์วีระศักดิ์ ไกรวิเชียร	1,000
31 คุณพิชัย สุภาพงษ์	1,000
32 คุณรุ่งรัตน์ ศุภร์สมบัติ	1,000
33 คุณชไมพร ตันตราภรณ์	1,000
34 คุณพ่อฉัตร-คุณแม่บุญเลื่อม กลิ่นสุวรรณ	1,000
35 คุณแม่จำนุญ จิตะฐาน	1,000
36 ดร.สนอง-คุณทวีศรี วรอุไร	1,000
37 พ.ท.ธนกร เพ็องฟูง	1,000
38 คุณอินทิรา สิทธิสรเดช	1,000
39 คุณปรียานุช ศิลาภรณ์	1,000
40 คุณชวิน ยงยุทธ และครอบครัว	1,000
41 คุณสกล เอี่ยมสินทรัพย์และลูก ๆ คุณนันทพร สมเจตน์	1,000
42 คุณคุณวุฒิ สมุทรรัตนกุล	1,000

43 คุณอุตร บุญช่วยแล้ว	750
44 คุณศักดิ์ดา ภูมิเรศ	750
45 คุณแคทลียา พึ่งอุดม	750
46 คุณพรพรรณราย มั่นพุทธคุณ	610
47 คุณวิชิตา ปาริยะประเสริฐ	600
48 คุณประสิทธิ์ พานนท์	600
49 คุณสอิ่ง แซ่โพเราะห์	600
50 คุณธนายุทธ สิริบุตตานนท์	500
51 ด.ญ.กมลมาศ-ด.ญ.กมลกานต์ สมุทรรัตนกุล	500
52 อาจารย์จินดา มาสมบุญ	500
53 คุณเมธิยา เครือมณฑล	500
54 คุณสุนทรี นันทิรุจ	500
55 คุณมุกดา ฐิตะสุต	500
56 คุณภัทรกร พิทยธนากุล	500
57 คุณอรทัย ภูวเศรษฐ์	500
58 คุณนงนุช บุญศรีสุวรรณ	500
59 คุณศรวิวรรณ เสริมธนสาร	500
60 คุณเปรมจิตต์ วิมุกตานนท์	500
61 คุณเพลินพิศ นวาระสุจิต	500
62 นพ.คมศักดิ์-คุณสิริลักษณ์ นั้วรัตนกุล	480
63 คุณวรการ ศิริมังขศรี	450
64 คุณสุมาลี ทิพย์แสง	400
65 คุณวิภา ร้านสังฆภัณฑ์อำนวยการ	300
66 คุณลักษณา กิจประสงค์	300
67 คุณปรัชญา อัสวเดชกำจร	300

68 คุณภวิตา สัมฤทธิ์	300
69 คุณทวีศักดิ์ ก้องกิตติวงศ์	240
70 คุณอิศราวดี วิเศษสิริ	220
71 คุณวาสนา เพ็ชรภักดิ์	205
72 คุณจิตร ศีลธรรม	200
73 คุณพรรณพา พรเจริญ	200
74 คุณพิทักษ์-คุณลักขณา ศิริเกตุ	200
75 คุณณัฐชนก บุศยานนท์	175
76 คุณกฤษ ระตะปัญญารัตน์	100
77 คุณกัลยา กรมศุลกากร	100
78 คุณกณณิกานต์ ช่างเกตุ	100
79 คุณบัวแก้ว วิเศษสิงห์	100
80 คุณวิภาภรณ์ มูลวันดี	100
81 คุณจรรยา เอี่ยมดิลกวงศ์	100
82 คุณอริยา สติดี	100
83 คุณพนารัตน์ คำทอง	100
84 คุณนงนุช วรรณสุข	100
85 คุณจันทร์จำรา วงษ์เลิศ	100
86 คุณทิพวรรณ พยัพ	50
87 คุณสิริสุข ธัญญะวี	40
รวม	129,910

‘พระพุทธองค์ประทานหลักธรรมไว้เป็นสมบัติของโลก
เป็นหน้าที่ของพุทธบริษัทที่ต้องช่วยกันธรรมาภิบาล
ขอให้ธรรมะ องค์คุ้มครองผู้ประพฤติธรรม
ขอพร รศ. พล นิพนธ์ องค์บังเกิดแก่ทุกท่านผู้เผยแผ่ธรรม’

ชมรมกัลยาณธรรม

วัตถุประสงค์

๑. เผยแพร่หลักธรรมเพื่อเสริมสร้างปัญญาให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
๒. ช่วยเหลือสังคมให้เกิดสันติภาพ และมีเมตตาธรรมต่อกัน
๓. จรรโลงไว้ซึ่งคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและเพื่อพระพุทธศาสนาได้ยั่งยืนถาวรสืบไป

อุดมการณ์

๑. ปลุกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในหมู่สมาชิก
๒. ไม่แสวงหากำไรหรือรายได้ เพื่อประโยชน์ส่วนส่วนตัว ประการใด
๓. มุ่งยกระดับจิตใจคนให้สูงขึ้น โดยไม่เน้นวัตถุหรือเรียไรในรูปแบบต่าง ๆ

กิจกรรมหลัก

๑. จัดธรรมบรรยายเป็นธรรมทานปีละ ๓-๔ ครั้ง หรือแล้วแต่โอกาสจะอำนวย
๒. ผลิตสื่อธรรมะในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือ เทป แผ่นซีดี เพื่อแจกเป็นธรรมทานหรือจำหน่ายในราคาทุนเพื่อจะได้มีปัจจัยหนุนต่อการพิมพ์หนังสือหรือผลิตสื่อธรรมะในครั้งต่อไป

๓. บริจาคหนังสือและสื่อธรรมะต่าง ๆ ให้แก่ห้องสมุดทั่วประเทศ
เรือนจำ สถานศึกษา วัดวาอาราม องค์กรสาธารณกุศลหรือ
หน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความสนใจ
๔. เผยแพร่หลักธรรมและตอบปัญญารธรรมะทางอินเทอร์เน็ตที่
www.kanlayanatam.com

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของเบรม

ทุกท่านที่มีอุดมการณ์เดียวกับชมรมฯ สามารถช่วยเหลือ
กิจกรรมของชมรมฯ ไม่ว่าจะเป็นร่างกาย แรงใจ แนวความคิด หรือ
ช่วยคำพิมพ์หนังสือคำทำเทปหรือซีดีธรรมะเพื่อแจกเป็นธรรมทานโดย
ท่านสามารถบริจาคเข้าชมรมฯ ได้ที่บัญชีข้างล่างนี้

ชื่อบัญชี   อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ

ธนาคารกรุงเทพ (สาขาสมุทรปราการ)

บัญชีออมทรัพย์ เลขที่ ๑๕๕-๗๐๐-๘๒๒๒

(กรุณาฝากใบเข้าบัญชีธนาคารเข้ามาที่ทำการชมรมฯ พร้อมระบุชื่อ
ผู้บริจาคและหมายเลขโทรศัพท์ที่จะติดต่อกลับด้วย
โทรสาร : ๐๒๗๐๒-๗๓๕๓)

สัพพทานัง ธัมมทานัง ธีนาติ

การให้ธรรมะเป็นทาน ย่อมชนะการให้ทั้งปวง

www.kanlayanatam.com

ผลงานเล่มอื่น ๆ ของชมรมภิกษุสามเณร

- ทางสายเอก (ฉบับไทยปกแข็ง, เล่มเล็ก, สองภาษา, และฉบับภาษาอังกฤษ)
- บันทึกสนทนาธรรม ตามรอยพ่อ
- การใช้ชีวิตที่คุ้มค่า
- มาดสไตส์ด้วยหัวใจเกินร้อย
- สนทนาภาษาธรรม เล่ม ๑, ๒, ๓, ๔ และ เล่ม ๕
- อัญมณีแห่งชีวิต, ประวัติท่านพระอาจารย์มั่น, อริยมรรค
- ชีวิตหลังความตาย ชีวิตใหม่ที่ต้องเตรียมตัว
- วิธีอยู่เหนือดวง และโอวาทสี่ของเหลียวผาน
- อุบายทำให้จิตสงบและกระจกส่องกรรมฐาน
- ดวงดีวิเศษ และ การปฏิบัติคือบทพิสูจน์
- สันติวรบท และอริยธรรม
- รวบรวมสัทธรรม, สติ ๕ อย่าง, บทโคลกแห่งพุทธอิสระ
- ตายแล้วไปไหน, ให้ท่านเพื่ออะไร
- บารมีธรรมสู่ความสำเร็จ

นอกจากนี้มีเทปคำบรรยาย, ซีดี และ MP3
อีกจำนวนมาก ติดต่อได้ที่ชมรมภิกษุสามเณร
โทร. ๐๒-๖๓๕-๓๙๙๘ และ ๐๒-๗๐๒-๗๓๕๓

ดอกบัว เกิดและเจริญในน้ำ

แต่ไม่ติดน้ำ ทั้งกลิ่นหอม

ชื่นชูใจให้รื่นรมย์ จันใด

พระพุทธเจ้า ทรงเกิดในโลก และอยู่ในโลก

แต่ไม่ติดโลก เหมือนบัวไม่ติดน้ำ จันนั้น

ยถาปิ อุกทเก ชาตัม ปุณฺณทริกัม ปวทุตฺตติ

โนปติปปติ โตเยน สุจิกฺคณฺธัม มโนรม

ตเถว จ โลเก ชาโต พุทฺโธ โลกา วิหริติ

โนปติปปติ โลเกน โตเยน ปทุมํ ยถา.

พึงเจริญอุสฺสกะ เพื่อละราคะ

อุสฺสกะ ภาเวตพุพพา รากสฺส ปหานาย

พึงเจริญเมตตา เพื่อละพยาบาท

เมตฺตา ภาเวตพุพพา พยาปาทสฺส ปหานาย

พึงเจริญอานาปานสติ เพื่อตัดวิตก

อานาปานสฺสตี ภาเวตพุพพา วิตกฺกุปฺปเจตหาย

พึงเจริญอนิจจสัญญา เพื่อละตัวตน

อนิจฺจสฺสญฺญา ภาเวตพุพพา อสฺมิมานสฺมคฺฆาตาย

เมฆียสูตร ๒๕/๑๑๑

ถ้าตนมีจิตไม่ตั้งมั่น ถึงคนอื่นจะสรรเสริญ
ก็เปล่าประโยชน์ เพราะตนมีจิตไม่ตั้งมั่น
แต่ถ้าตนมีจิตตั้งมั่นดีแล้ว ถึงคนอื่นจะติเตียน
ก็เปล่าประโยชน์ เพราะตนมีจิตตั้งมั่นดีแล้ว

ปเร จ นํ ปลฺลันติ อตฺตา เจ อสฺมาหิโต
โมหํ ปเร ปลฺลันติ อตฺตา หิ อสฺมาหิโต
ปเร จ นํ ครหฺนติ อตฺตา เจ สุสฺมาหิโต
โมหํ ปเร ครหฺนติ อตฺตา หิ สุสฺมาหิโต.

ห้วยน้ำน้อย ไหลดั่งสนั่น
ห้วยน้ำใหญ่ ไหลนิ่งสงบ
สิ่งใดพร่อง สิ่งนั้นดั่ง สิ่งใดเต็ม สิ่งนั้นเงียบ
คนพาลเหมือนหม้อมีน้ำครึ่งเดียว
บัณฑิตเหมือนหม้อน้ำที่เต็ม

สนนตา ยนฺติ กุสุพฺภา ตฺนุหิ ยนฺติ มโหทธิ
ยพฺพนํ ตํ สนฺติ ยํ ปุริ สนฺตเมว ตํ
อจฺจกฺกมฺภโม พาโล รหฺโท ปุโรว ปณฺธิโต.